

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԻ

DIEGHIEGADOU

ديغجادو

Հրատարակութիւն Գահիրէի Հ.Բ.Ը.Մ.ի

نشرة جمعية القاهرة الخيرية الأرمنية العامة

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ԱՒԵՏՈՒՄՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
ԳԱՀԻՐԷ

SEFEUSIA

Պարբերաբար
Պաշտոնաբար Գաֆիլի
Հայկական Բարեգործական ՀՈՒՄԱՆԻՏԱՐ Միություն
ՀՆ. 5919636

DECFEGADOU

Periodical
Published by
Armenian General Benevolent Union - Cairo
Tel. 5919636

ديجنحادو

نشرة دورية
جمعية القاهرة الخيرية الأرمنية العامة
ت. ٥٩١٩٦٣٦

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐ

Տիգրան Գեորգեան

ԽՄԲԱԳԻՐ

Հարի Չէչճէնեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԶԵՒԱՒՈՐՈՄ

Շահէ Լուսարարեան

ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ԾԱՐՈՒՍԹՔ

Մանուէլ Գրիգորեան

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Nubar Printing House

ԹԻԻ 14 Նոր Շրջան

ՅՈՒՆՈՒՄ 2000

Հայ Մարդը Նոր Գարաշրջանին Գիմաց **1**
Արամ Ա. Կաթողիկոս

Հարցազրոյց Եգիպտոսի մէջ ՀՀ Արտակարգ և Լիազօր
Դեսպան Ն. Գ. Սերկէյ Մանասարեանի հետ **3**
Հարցազրոյցը վարեց՝ Հարի Չէչճէնեան

Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը **5**
Տիգրան Գեորգեան

Մահ Բիզանդ Բրուտեանի **17**

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի «Սաթենիկ Մ. Չազըր» Հիմնադրամի
տարեկան նուիրատուութիւնը Գահիրէի եւ Էյն Շամս
համայնաբաններուն **19**

Հելիոպոլիսոյ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐԻ աշխոյժ գործունէութիւնը **19**

Լուրեր

Անդամական

ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ ՆՈՐ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻՆ ԴԻՄԱՑ

2000 թուականի սեմին, ամեն բանէ առաջ ու ամեն բանէ վեր նայինք մեր Փրկչին՝ Յիսուսի Քրիստոսի: Անոր, որ Բեթղեհէմի յոյսին բացուող առաջին ժողովուրդը եղանք: Բեթղեհէմի յոյսը մեր կեանքին հետ շաղախեցինք, մեր հոգեմտաւոր արժէքներուն հետ թրծեցինք, մեր տագնապներուն ու ձգտումներուն հետ նոյնացուցինք, մեր պայքարը անով ջրդեղեցինք, մեր կեանքի ճամբան անով լուսաւորեցինք, մեր ողջ պատմութիւնը անով արժեւորեցինք:

Արդ, կարելի չէ հասկնալ հրաշքն ու խորհուրդը հայոց պատմութեան՝ առանց Բեթղեհէմի:

2000 տարիներ քրիստոնէական հաւատքին համար պայքարած ու արին թափած մեր ժողովուրդը ո՞ւր է այսօր, որքանո՞վ կապուած է իր հաւատքին, անկէ բխող բարոյական սկզբունքներուն ու հոգեւոր արժէքներուն:

Ո՞ւր է մեր եկեղեցին իր հաւատքի առաքելութեան մէջ

2001 թուականին համազգային տարողութեամբ պիտի մշտնապէս Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման: Ես չեմ ուզեր հոս մեր եկեղեցւոյ պատմութեան էջերը բանալ պարզելու համար այն բոլոր իրագործումները, ծառայութիւններն ու հոգեմտաւոր ստեղծագործութիւնները, որոնք մեր եկեղեցւոյ կողմէ կատարուեցան: Չեմ ուզեր այստեղ ընդգծել կարեւորութիւնը ազգային այն մեծ դերին, զոր մեր եկեղեցին ստանձնեց մեր պատմութեան վճռական պահերուն ազգին քաղաքական ղեկավարութեան կողքին ու նոյնիսկ անոր բացակայութեան:

Եկեղեցին անշարժ ու անփոփոխելի կառոյց չէ. ան կեանք է ու առաքելութիւն: Հետեաբար, եկեղեցին պէտք է քայլ պահէ ընկերութեան կեանքի յարափոփոխ պայմաններուն հետ, պահելով հանդերձ իր իրայատուկ ինքնութիւնը ու առաքելութիւնը: Այսպէս պէտք է ըլլայ մանաւանդ մեր ազգին կեանքին հետ անքակտելիօրէն շաղախուած հայ եկեղեցին:

Այսօր մեր եկեղեցին կը գտնուի բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ. շրջապատուած է տարբեր մտահոգութիւններով ու մարտահրաւերներով: Չսպասեմք որ մեր ժողովուրդի զաւակները մեզի, հոգեւոր սպասաւորներու ըսեն, թէ ի՞նչ կ'ընենք ու ի՞նչ պէտք է ընենք որպէս եկեղեցի:

Մեր ժողովուրդը մեզմէ խօսք չի սպասեր, այլ գործ կը պահանջէ: Քրիստոս չիօսեցաւ միայն, այլ գործեց ու ծառայեց ինքնագոհողութեան գերազոյն յանձնառութեամբ: Մեր ժողովուրդը մեզմէ այնպիսի ծառայութիւն և ուղղութիւն կը սպասէ, որ իր կեանքը կարենայ պայծառակերպել ու արժեւորել անտարանական ճշմարտութիւններով, բարոյական սկզբունքներով ու հոգեմտաւոր արժէքներով:

Մեր եկեղեցին պէտք է այլեւս դառնայ եկեղեցի՝ մեր կեանքէն ներս հոգեւոր յեղափոխութեան, հաւատքի առաքելութեան, կրօնական ու հայեցի դաստիարակութեան լծուած ուժական ներկայութիւն: Այլապէս ան պիտի դառնայ մեր աւան-

դրություններում ու հոգեմտաւոր արժէքներում թանգարանը միայն:

Արդ, մեր եկեղեցին հրամայական ու անմիջական կարիքը ունի բարեկարգութեան. այնպիսի բարեկարգութեան, որ կարենայ մեր եկեղեցին դուրս բերել իր ներամփոփ գոյավիճակէն, զայն դարձնելով աւելի հաղորդ մեր ժողովուրդի առօրեայ կեանքին. այնպիսի բարեկարգութեան, որ պահելով հանդերձ մեր աստուածաբանական մտածողութեան ու դասանաբանական ուսուցումներուն խորքն ու հէնքը, մեր եկեղեցին բանայ ներկայ աշխարհի մտահոգութիւններուն, սպասումներուն ու մարտահրաւերներուն:

Առաքելութիւն մը կ'իրագործուի առաքելներով միայն: Ու մեր եկեղեցին այսօր որքա՛ն կարիքը ունի այնպիսի հոգեւոր սպասարարներու, որոնք 2000 տարիներ առաջ Բեթղեհէմին մէջ ծագած յոյւր աշխարհ տանող Առաքելներուն հաւատարմութեամբ ու նախանձախնդրութեամբ, կարենան քրիստոնէական նոյն յոյսին հաւատաւոր տարածիչները ըլլալ մեր կեանքէն ներս. այնպիսի հոգեւոր հովիւներու ու առաջնորդներու, որոնք իրենց ծառայութիւնը չըմբռնեն եկեղեցոյ սուկ ծիսական ու վարչական սահմաններէն ներս. այլ՝ մեր ժողովուրդին իր հոգեւոր արժէքներով ու սրբութիւններով, իր խորհուրդով ու պատգամով:

Ահաւասիկ, սիրելի հայրորդի, քեզի հետ ուզեցի բաժնել այս փունջ մը խոհերն ու խորհրդածութիւնները: Այս տողերուն ճամբով պարզուած մտահոգութիւններուն ու կատարուած մատնանշումներուն մասին տակաւին կարելի է երկա՛ր գրել: Սակայն չի բաւեր միայն գրել ու խօսիլ, պէտք է գործել: Չի բաւեր միայն ողբալ, մտահոգուիլ կամ քննադատել, պէտք է գործել: Պէտք է գործել միասին, որպէս նոյն ազգին, եկեղեցոյ ու հայրենիքին

զաւակները: Պէտք է գործել ի խնդիր մեր կեանքին վերանորոգման ու վերակազմակերպման: Պէտք է գործել ի խնդիր մեր ուժերուն համախմբման, մեր կարելիութիւններուն կենսագործման, մեր մարդուծին կազմաւորման:

Խառն ապրումներով, սակայն, վերանորոգ յոյսով ու հաւատքով կը դիմաւորենք Երրորդ Հազարամեակը մարդկային պատմութեան: Կը հաւատանք, մեր հաւատքին հիմքը եղող Քրիստոսի Աւետարանին, որ կ'ըսէ «Հաւատք քո կեցուցին զքեզ» (Մարկ. Էւ «Յոյս ո՛չ երբեք ամաչեցուցանէ»): Հաւատք և յոյս. ահա հիմքը քրիստոնէական կրօնին:

Բեթղեհէմէն ճառագայթող հաւատքով ու յոյսով եկեղեցի դարձանք, ազգ պահեցինք դէպի յաւերժութիւն: Հաւատացինք ու մի՛շտ պիտի հաւատանք որ Քրիստոս ի՛նքն է մեր կեանքին առջեւ բացուած «ճանապարհն եւ ճշմարտութիւն եւ կեանք»ը :

Բացուող նոր դարաշրջանի սեմին, եկէ՛ք մեր աղօթքը ուղղենք առ Աստուած ըսելով՝ «Փառք քեզ, Աստուած, փառք քեզ, յաղագս ամենայնի Տէր, փառք քեզ», եւ ուխտենք, որպէս ազգ, եկեղեցի ու հայրենիք, նոյն հաւատարմութեամբ ու յանձնառութեամբ քալելու դէպի Երրորդ Հազարամեակ՝ Բեթղեհէմով պայծառակերպուած և մեր սուրբերուն, նահատկներուն ու հերոսներուն աղօթքով ու արիւնով սրբացած հայոց պատմութեան ճամբէն:

(Հատուած)

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Դեկտեմբեր, 1999
Անթիլիաս-Լիբանան

ՀԱՐՅԱԶՐՈՅՑ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ «ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԵՒ ԼԻԱԶՕՐ ԴԵՍՊԱՆ Ն. Գ. ՍԵՐԿԷՅ ՄԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Տեղեկատու»-ի խմբագիր Հարի Չէճճնեան, վերջերս հարցալրոյց մը ունեցաւ Եգիպտոսի մէջ «Արտակարգ և լիազօր դեսպան Ն.Գ. Սերկէյ Մանասարեանի հետ, որ յօժարութեամբ արտայայտուեցաւ այժմեական կարգ մը հարցերու մասին:

Ստորեւ կը ներկայացնենք այդ շահեկան հարցալրոյցը:

Ի՞նչպէս էին ընթանում հայ-եգիպտական յարաբերութիւնները վերջին տարուան ընթացքում: Կա՞ն ապագայ ծրագրեր երկու երկիրների միջև:

Բաւականիմ դժուար է գնահատական տալ երկու երկրների միջև ստեղծուած յարաբերութիւնների վերաբերեալ մի առանձին ժամանակահատուածի համար: Գործընթացները փոխշահարկուած են եւ շարունակուող: Սակայն եթէ փորձենք գնահատական տալ վերջին մէկ տարուան համար, ապա պէտք է ասել հետեւեալը.

Վերջին մէկ տարուան ընթացքում տեսցող գործընթացները եւս մէկ անգամ ցոյց տուցին, որ երկու պետութիւնների միջև չկան որեւէ քաղաքական խնդիրներ: Ճատկապէս դա պարզ երեւաց ՀՀ արտաքին գործերի նախարար Վարդան Օսկանեանի Եգիպտոս այցի ժամանակ, որը տեղի էր ունեցել 1999թ. Մարտին: Բոլոր հանդիպումները, այդ թւում Եգիպտոսի արտագործնախարարի հետ, ապացոյց դարձան վերը Աշուածին: Անհրաժեշտ են համարում առանձնացնել հանդիպումը Արաքական պետութիւնների լիգայի գլխաւոր քարտուղաի հետ, որի ժամանակ մանրամասն քննարկուեց դարաբաղեան հակամարտութեան հարցը: Հանդիպման ընթացքում հաստատուեց, որ Հայաստանի դիրքորոշումը Աշուած հարցի վերաբերեալ, ընդունելի է թէ Արաքական պետութիւնների լիգայի, թէ Եգիպտոսի կողմից:

Միեւնոյն ժամանակ չպէտք է մոռնալ նաեւ այն հանգամանքի մասին, որ Հայաստանում Եգիպտոսի դեսպանութիւնը ունի տարածաշրջանային Աշուածակութիւն ու սպասարկում է նաեւ հարեւան վրաստանը: Նման ընտրութիւնը խօսում է նաեւ այն մասին, որ Եգիպտոսը կարելորում է Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները ոչ միայն երկկողմանի, այլ նաեւ տարածաշրջանային առումով:

Վերջին տարուան ընթացքում բնականոն

Ն.Գ. ՍԵՐԿԷՅ ՄԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

գարգացում են ապրել երկու երկրների միջև շփումները միջազգային կազմակերպութիւններում: Մի շարք համաձայնութիւններ են ձեռք բերուած միմեանց դիրքորոշումները և ներկայացուած թեկնածութիւնները պաշտպանելու վերաբերեալ:

Անհրաժեշտ է մատնանշել նաեւ այն հանգամանքը, որ յարաբերութիւնների մակարդակը առեւտրատնտեսական դաշտում չեն համապատասխանում քաղաքական դաշտում ստեղծուած յարաբերութիւններին:

Այս բացը նախատեսուած էր լրացնել 1999թ. աշնանը, միջկառավարական յանձնաժողովի երրորդ նիստի ընթացքում: Սակայն մի շարք օրեկտիսի պատճառներով նիստի գումարումը յետաձգուեց մինչեւ 2000թ. գարուն:

Նախապատրաստուած են մի շարք միջպետական, միջկառավարական և միջգերատեսչական պայմանագրեր:

Պայմանաւորութիւն է ձեռք բերուած, որ երկու կողմից էլ յանձնաժողովի կազմում ընդգրկուած լինեն գործարար աշխարհի ներկայացուցիչներ: Երկու կողմերի համար էլ կարելոր է ունենալ յստակ գործնական արդիւնք և համապատասխանեցնել տնտեսական կապերի մակարդակը քաղաքականին: Ձեռք են բերուել մի շարք նախնական պայմանաւորութիւններ տրամապորտային, արդիւնաբերական, մշակութային բնագաւառներում և մեր առանցքային խնդիրներից մէկը կայանում է նախնական ծրագրերի իրականացման մէջ:

Դուք նոր էք վերադարձել հայրենիքից:

Կարո՞ղ էք ամփոփ պատասխան տալ տիրող մթնոլորտի վերաբերեալ կապուած Հոկտեմբերի 27-ի դաժան դէպքերի հետ:

1999թ. Հոկտեմբերի 27-ի դէպքերը ցնցեցին ամբողջ հայութիւնը՝ թէ Հայաստանը, թէ Սփիւռքը:

Քառականգն ծանր վերքեր են հասցուած հայոց պետականութեանը:

Պէտք է խոստովանել, որ կատարուած ոճրագործութիւնը իր հետքն է թողել նաեւ հասարակութեան վրայ: Զգացում է որոշակի լարուածութիւն, անվստահութիւն միմեանց նկատմամբ:

Հասկնալի է հասարակութեան, քաղաքական եւ հասարակական կազմակերպութիւնների պահանջը՝ կապուած տարող նախաքննութեան ոչ քաւարար լուսաբանման հետ:

Սակայն անհրաժեշտ է հասկնալ, որ նման դէպքերում նախաքննութեան լայնածաւալ լուսաբանումը բերելու է միայն բացասական արդիւնքների:

Արդէն իսկ կարելի է խոստովանել, որ Հայաստանը կարողացել է դուրս գալ ծանր ճգնաժամից և կատարում են երկրի՝ գլխաւոր օրէնքի՝ Սահմանադրութեան բոլոր պահանջները:

Ասում են թէ ժամանակը բուժում է բոլոր վերքերը:

Սակայն այս դէպքում կարելի է ասել, որ զոհուած ակնառու քաղաքական եւ պետական գործիչների յիշատակը լաւերժ կը մնայ մեր սրտերում, իսկ Հոկտեմբերի 27-ի ոճրագործութիւնը՝ սեւ էջ հայոց պատմութեան մէջ:

Հայաստան-Սփիւռք խորհրդածողովը որպէս նշանակէտ առաւ վեց բաժանումներ, որոնք պէտք է դիրացնեն գործընթացը: Կարո՞ղ էք լուսաբանումներ տալ այդ բաժանումների մասին:

Հայաստան-Սփիւռք խորհրդածողովը հաստատեց վեց աշխատանքային խումբ, որոնց շուրջ պէտք է զարգանան բոլոր աշխատանքային գործընթացները: Երեւի թէ կարիք չկայ նորից լուսաբանել աշխատանքային խմբերի ուղղուածութիւնը: Այդ մասին քառականգն հրապարակումներ են եղել, այդ թում նաեւ եզրակացուած մամուլում:

Աւելի կարեւոր է փորձել լուսաբանել այն սկզբունքները, որով առաջնորդուելու են վերջիններս:

Առաջինը՝

Աւարտին է մօտեցում աշխատանքային խմբերի կազմաւորման փուլը: Առաջարկութիւն է արած բոլոր ցանկացողներին մասնակցել աշխատանքային խմբերում: Միեւնոյն ժամանակ, դա բացարձակապէս չի նշանակում, որ իրաքանցիւրը կարող է ընդգրկուած լինել

աշխատանքային խմբի մէջ: Հաշուի պէտք է առնել քացի ցանկութիւնից, գիտելիքները, հնարատրութիւնները (ժամանակի առումով), պատկերացումները: Եւ վերջապէս, պէտք է հասկանալ, որ իրաքանցիւր անդամ պէտք է պատշաճ կերպով ներկայացնի իր երկրի հայ գաղութը:

Իսկ ի՞նչ վերաբերում է աշխատանքային խմբերի գործունէութեանը, ապա սկզբունքը հետեւեալն է.

Ամփոփել և վերջնականապէս մշակել այն առաջարկութիւնները, որոնք ներկայացուելու են թէ Հայաստանից, թէ Սփիւռքից՝ ըստ համապատասխան ուղղութիւնների:

Գնահատել ներկայացուած առաջարկութիւնների արդիւնաւէտութիւնը:

Հանդէս գալ անձնական նախաձեռնութեամբ (աշխատանքային խմբի առումով) առանձին առաջարկութիւններով:

Ի՞նչ վերաբերում է աշխատանքային խմբերի կազմակերպական բոլոր հարցերին, ապա վերջիններս կարգադրուելու են խմբերի կազմաւորուելուց լետլ խմբերի անդամների կողմից, կիրաւելով դեմոկրատական սկզբունքներ:

Ստամբուլի զագաթածողովը, մի շարք քաղաքագէտների կարծիքով, նպաստաւոր էր Հարատանի և Լարաբադի համար, սակային կան նաեւ ճիշտ հակառակ մեկնաբանութիւններ: Դուք ի՞նչպէս էք տեսնում զագաթածողովի արդիւնքները:

Ընդհանրապէս անթոյլատրելի են համարում խօսել Ստամբուլի զագաթածողովի արդիւնքներում որեւէ կողմի յաղթանակի կամ պարտութեան մասին, ստեղծուած նպաստաւոր կամ ոչ նպաստաւոր պայմանների մասին: Եւ եթէ ես սկսեմ ապացուցել, որ Ստամբուլի զագաթածողովի արդիւնքում Հայաստանի համար ստեղծուել են նպաստաւոր պայմաններ, բերելով համապատասխան փաստարկներ, ապա հաւատացնում եմ, հակառակ կողմը անելու է նոյնը, օգտագործելով նոյն փաստարկները: Ուրեմն պէտք է օրեկտիս լինել եւ տալ ռէալ գնահատականներ: Իրօք, ի՞նչ տուեց Ստամբուլի զագաթածողովը Հայաստանին:

Նախ և առաջ վերջնականապէս մոռացութեան մատնուեցին չարաբաստիկ լիաբռնեան զագաթածողովի հետեւանքները: Աշխարհը հասկացաւ, որ ռեւէ մէկը իրաւունք չունի նման հարցում թելադրել նախապայմաններ: Գագաթածողովը ողջունեց երկու երկրների ղեկավարների ուղղակի շփումները, ցոյց տալով, որ խնդրի լուծումը գտնուում է հէնց մեր ձեռքերում:

Միեւնոյն ժամանակ զագաթածողովը իր պատրաստակամութիւնը յայտնեց՝ շարունակելու իր ակտիւ օժանդակութիւնը Միմակի խմբի միջոցով: Սկզբունքորէն Ստամբուլի զագաթածողովը վերացրեց բոլոր արհեստական խոչընդոտները, ստեղծեց բոլոր նախորեալները՝ բանակցային գործընթացը վերսկսելու համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

ԱՆՑԵԱԼԸ ԵՒ ՆԵՐԿԱՆ

ԻՐ ԲՈՂՈՐ ԿԱՌՈՑՑՆԵՐՈՎ ՈՒ ԿԱՐԿԱՌՈՒՆ ԴԷՄՔԵՐՈՎ

Թ. ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ Ս. ԹԵՐԵԶԱ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՑ ՀԱՄԱԼԻՐԸ

Հելիոպոլսոյ նորակերտ արուարձանին և շրջակայ շրջաններուն հայերուն հոգևոր մխիթարութեան համար՝ Արճի. Տ. Յովհանն Եպս. Գուգեան Հելիոպոլսոյ ընկերութենէն կը գճէ 1487,80 քառ. մ. հողամաս մը, վրան բարձրացնելու համար Ս. Թերեզա Յիսուս Մանկան նուիրում եկեղեցին՝ դարձնել կարօ Պալեանի ճարտարապետութեամբ, կամարական իշխաններուն Անիի եկեղեցիին նմանութեամբ:

Կառուցումի բոլոր ծախքերը կը հոգացուին հաստացեալներու սրտաբուխ նուիրատութեամբ և թեմին կայուածներուն եկամուտներէն:

Այս նորակառոյց եկեղեցիին՝ 25,50 մ. երկայնքով, 11 մ. լայնքով և 12,50 մ. բարձրութեամբ, օծումը տեղի կ'ունենայ 1932 Փետրուար 7-ին, եկեղեցական ու քաղաքական անձնատրութիւններու և հոծ թիւով հաստացեալներու ներկայութեան: Օատ տարիներ ետք, 1977 թ., ճարտարապետին տղուն՝ Հրազդան Պալեանի նախագծով կը կցուի զանգակատունը:

Նոյն ժամանակ, եկեղեցիին կից կառուցուած է երեք յարկանի ժողովրդապետարանը՝ դահլիճով, ժողովրդապետին գրասենեակով, ննջասենեակով և այլ յարմարութիւններով:

Ժողովրդապետարանի յառաջամասի շատ գողտրիկ պարտէզին մէջ՝ 1936 թ. կանգնուած է Ս. Թերեզայի մէկ գեղակերտ արձանը:

Պարտէզին աջակողմը, եկեղեցիին արտաքին պատին վրայ՝ 1975 թ., զետեղուած է նահատակաց Յուշատախտակը՝ ճարտարապետ Հրազդան Պալեանի նախագծումով:

Դարձնել նոյն պարտէզին անկիւնը՝ 1985 թ., Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս-Պատրիարքը բացումը կատարեց ամբողջ սփիւռքի տարածքին, միակ Թարգմանչաց Յուշարձանին՝ որ գեղարուեստական յացումն է ճարտարապետ Հրազդան Պալեանի:

Նոյն պարտէզին՝ գրեթէ կեդրոնական մասին մէջ, ներկայիս ընթացքի մէջ է կառուցումը՝ զետնայարկէն զատ, երեք յարկանի նոր շէնքի մը, որ պիտի պարփակէ ժողովարաններ՝ հոգևոր, հովուական, մանկական, երիտասարդական և ընտանեկան այլազան գործունէութիւններու յատկացուելու նպատակով, շէշտակի դարձնելու համար

աշխարհականներու առաքելութիւնն ալ: Շէնքին ճարտարապետն է Հաննա Օաուքի. շինութեան բոլոր ծախքերը կը մատակարարուին հաստացեալներուն նուիրատութիւններով:

Եկեղեցիին աջակողմեան հողի տարածութեան վրայ, ճարտարապետ Անթուան Պազերկիի յատկագիծով՝ 1967 թ., կառուցուած է երկյարկանի ժողովրդապետական Հանդիսարանը, որուն շինութեան ծախքերուն մասնակցած են համայնքին ընտանիքները, ժողովրդապետ Պօղոս Վրդ. Բապունեանի ընտանեկան անդամները, և մաս մըն ալ հոգացուած է թեմին կայուածներուն եկամուտներէն:

Ժողովրդապետական Ակումբը կը կառավարուի յատուկ կանոնագրութեամբ, յառաջ բերելով գործադիր, երիտասարդական և տիկնանց յանձնախումբերու սերտ գործակցութեամբ՝ հոգևոր, ընկերային, մարզական և մշակութային աշխոյժ գործունէութիւն:

Սրահին յառաջամասին վրայ յարդարուած է մարզական դաշտը՝ ուր տեղի կ'ունենան պարբերական մարզումները և խանդավառ մրցումները:

Ժ. Ս. ԹԵՐԵԶԱ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՆԵՐԸ

Հելիոպոլսոյ արուարձանէն զատ, Ս. Թերեզա Եկեղեցոյ ժողովրդապետութիւնը կազմակերպած է նաեւ Գուպլէ, Ջէյթուն, Հեմիէ, Մաթարիա, Այն Օամս և Էզպէթ Էլ Նախլ թաղամասերու հայ կաթողիկէ ընտանիքներու հոգևոր կեանքն ալ: Այսպէս, բոլորանուր ծառայած են՝

- Ներսէս Վրդ. Թայրոյեան, 1931-1934:
- Յովսէփ Վրդ. Քաչունի, 1934-1935:
- Պօղոս Վրդ. Օիրիքեան 1935-1947:
- Յովսէփ Վրդ. Սապ, 1947-1949:
- Պօղոս Վրդ. Բապունեան, 1949-1968:
- Պետրոս Վրդ. Թարմունի 1968-1990:
- Պետրոս Եպս. Թարմունի 1990-1998:
- Ժիրայր Քճյ. Անանեան, 1993-

**ԺԱ. ԱՂԵՔՍԱՆԳՐԻՈՑ
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ**

1744 Սեպտեմբեր 19-ին, խաղաղ նաարկությունը՝ Լիվոնոյէն Աղեքսանդրիա կը հասնի Աբրահամ-Պետրոս Ա. Արծիւեան Կաթողիկոսը: Հայրապետին նաախանգիստ ժամանումը իմանալով, զործով առժամաբար այնտեղ գտնուող հայ կաթողիկէ աճճաւորութիւններ կը փութան տեսնել զինք, և կը հրաւիրեն՝ որ ցամաք իջնէ: Սակայն զգուշութեան համար, Արծիւեան չ'ուզեր նաւէն իջնել, և կը բաւարարուի օրհնութեան զիր մը դրկելով անոնց:

Աղեքսանդրիա հաւատարմագրուած երոպացի հիւպատոսներու պաշտպանութեան շնորհիւ, ի վերջոյ, Արծիւեան կը հաւանի նաւէն իջնել, ու զինք դիմաւորողներուն ծափողջոյններով և ուրախութեան աղաղակներով կը մտնէ քաղաք, ուր մեծ պատիւներով կը հիւրընկալուի քանի մը օր:

Գահիրէի համայնքն ալ, անասելի խնդութեամբ, 20 կաթողիկէ երեւելի հայերու ստորագրութեամբ, Հ. Մատթէոս և Հ. Յովսէփ վարդապետներու գրաւոր դիմումով՝ Հայրապետը կը հրաւիրէ մայրաքաղաք այցելել, հոգեւոր մխիթարութեան համար:

Այս պարագային ալ, դարձեալ իր թշնամիներուն ձեռքը չ'իյնալու նախազուշութեամբ, Արծիւեան կը խուսափի եղած հրաւիրին դրական հետեւանք տալէ, և յաջող նաարկութեամբ կը հասնի Պէլրոս, շուտով միանալու համար իր միաբանակիցներուն⁵:

1801 թ. տեղի ունեցած կոտորածներուն հետեւանքով, կաթողիկէ հայերէն մաս մըն ալ Աղեքսանդրիա կը հաստատուի, և մինչեւ 1825 թ., համայնքը կարեւոր թիւ մը կը կազմէ:

Երբ անգլիական երկաթուղիի ընկերութեան մը շնորհիւ՝ երթեւեկութիւնը կը դիւրանայ Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ միջեւ, Յովհաննէս Վրդ. Թօփուզեան և ուրիշ քահանաներ կ'երթան մկրտութիւն, պասկաղութիւն և այլ հոգեւոր պարտականութիւններ կատարելու:

Սեփական աղօթատեղի չ'ունենալով, իրենց հոգեւոր պաշտամունքը կը կատարեն լատիններու եկեղեցին, և ննջեցեալներն ալ կը թաղեն անոնց զերեզմանոցը:

Համայնքին կողմէ՝ սեփական եկեղեցի ունենալու բոլոր փորձերը ի զուր կ'անցնին, մինչեւ որ Ազգէիլիւեան Եպս.ին ջանքերով կը վարձուի տուն մը՝ որ յարմարութիւն ունէր թէ փոքրիկ մատուռ մը հաստատելու, և թէ քահանայի մը բնակութեան համար:

Աղեքսանդրիոյ Առաջին մատուռը նուիրուած է Ս. Աստուածածնի Անարատ Յղութեան, տեառնագրութեան հանդէսը կատարուած է 1890 Մայիս 25-ին, Գահիրէի եկեղեցիին երգեցիկ մանուկներուն սպասարկութեամբ, հանդիսաւոր պատարագը մատուցած է Ազգէիլիւեան Եպիսկոպոսը՝ ընթերկայութեամբ չորս հայ կաթողիկէ քահանաներու: Ներկայ եղած են կաթողիկէ յարանուանութիւններէ բազմաթիւ եկեղեցականներ, Ֆրանսայի հիւպատոսը, Աղեքսանդրիոյ քաղաքապետը՝ իրենց պաշտօնատարներով:

Նորակառոյց մատուռին շէնքը՝ ճարտարապետական մասնաւոր ձեւ մը չ'ունէր, շատ պարզ էր՝ առանց սեթեւեթի: Մատուռին պատերը քարուկիր էին, իսկ առաստաղը՝ փայտաշէն. երկարութիւնը՝ 14 մ., լայնութիւնը՝ 7 մ., բարձրութիւնը՝ 10 մ.: Աագ խորանը՝ հիւսիսային-արեւմտեան կողմն էր, առջեւը՝ փոքրիկ դասով մը: Դասէն դուրս, մէկ կողմը՝ մկրտարանը, միւս կողմը, Լուրսի Աստուածամօր խորանը՝ զեղաքանդակ արձանով:

1894 թ. ամբան սկիզբները՝ այս մատուռը կը քանդուի և Խալիլ Խայեաթ փաշայի 35,000 ֆրանք նուիրատութեամբ կը կառուցուի 20 մ. երկարութեամբ, 10 մ. լայնքով և 13 մ. բարձրութեամբ, նոր եկեղեցի մը՝ որ դարձեալ հոյակապ ճարտարապետական ձեւ մը չ'ունէր⁶, կը նշուի պատմագրին կողմէ:

1895 Մարտ 24-ին, օծման սուրբ հանդէսով՝ կրկին անգամ, եկեղեցին կը նուիրուի Սուրբ Աստուածածնի Անարատ Յղութեան: Հանդիսութեան ներկայ եղած են՝ Ֆրանսայի հիւպատոսը, Մատրիսի դուքսը՝ որ այցելութեամբ Աղեքսանդրիա կը գտնուէր, Աղեքսանդրիոյ քաղաքապետը, Անգլիական Զօրքերու Բանակին սպարապետը, կաթողիկէ յարանուանութիւններու երեւելիներ:

1899 Յունուար 6-ին, բազմաթիւ դժուարութիւններէ ետք, Աղեքսանդրիոյ հայերը կ'ունենան իրենց սեփական զետեզմանոցն ալ. 1905 Փետրուար 19-ին կը կատարուի շքեղ տեառնագրութիւնը՝ Արճի. Տ. Սերովբէ Եպս. Դարթեանի կողմէ, ամէն դասակարգի բազմաթիւ ազգայիններու ներկայութեան:

5. Վարդ Աբրահամ-Պետրոս Ա. Կաթողիկոսի. Աշխատասիրեց՝ Խաչիկ Վ. Աբանասեան, Զմանան Միաբանութիւնէն: Պէլրոս, 1959, էջ 258-261:
6. Պատմական Տեւոթիւն Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ. Գրեց՝ Գեղ. Սերովբէ Եպիսկոպոս Դարթեան: Գահիրէ, 1914, էջ 59:

ԺԲ. ՆՈՒՒՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅԵՐՈՒ

Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ Նուիրապետութիւնը կը հաստատուի Գրիգոր-Պետրոս Ը. Կաթողիկոսին կողմէ՝ տեղւոյն ազգայիններուն թախանձանքով:

Լիբանանի Զմեառ վանքին մէջ, 1849 Օգոստոս 26-ին, Եգիպտոսի վիճակին եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Բարսեղ Վրդ. Աքթարեանը՝ Պօղոս անուանակոչութեամբ: Ան՝ իր արդիւնաշատ կեանքը կը կնքէ 1866 Յունիս 2-ին, քսանօթը տարի ամիսն է և նուիրեալ ծառայելէ ետք իր հօտին:

Որպէս կաթողիկոսական հողամաս, նուիրապետութիւնը կը հաստատուի Հոսմի Ս. Աթոռին կողմէ՝ 1867 թ., իբր ուրոյն թեմ:

ԺԳ. ԳԱՒԱԶԱՆԱԳԻՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

1. ԱՌԱՋԻՆ ՀՈՎԻՒՆԵՐ

- Յակոբ Վրդ. Կիպրացի, 1736 թ.:
- Գրիգոր Վրդ., 1737 թ.:
- Յովսէփ Վրդ., 1743 թ.:
- Մատթէոս Վրդ., 1744 թ.:
- Գեորգ Վրդ. Միքսէլճեան, 1745 թ.:
- Գարրիէլ Վրդ. 1746 թ.:
- Գեորգ Վրդ. 1749 թ.:
- Յովսէփ Եպս., 1749 թ.:
- Գասպար Վրդ., 1785-1788 թթ.:
- Մատթէոս Վրդ., 1788 թ.:
- Մոհարմի Վրդ. Աղամեան, 1788 թ.:
- Յովհաննէս Վրդ. Վլանկացի, 1792-1796թթ.:
- Պետրոս Վրդ. Գաղատացի, 1795 թ.:
- Գեորգ Վրդ. Բերիացի, 1795 թ.:
- Յովհաննէս Վրդ. Թփուղեան:

2. ՊԱՏՐԻԱՐԺԱԿԱՆ ՓՈՒՍԱՆՈՐԴՆԵՐ

- Սերովբէ Վրդ. Այվազեան, 1820-25.11.1837:
- Պօղոս Վրդ. Ահարոնեան, 1837-3.4.1841:
- Բարսեղ Վրդ. Աքթարեան, 3.8.1841-25.8.1849:
- Արհի. Տ. Պօղոս Եպս. Աքթարեան, 26.8.1849 - 2.6.1866:
- Ստեփան Վրդ. Անուանեան, 1866-2.5.1870:
- Պօղոս Վրդ. Սապաղեան, 1874-1880:
- Աւետիս Վրդ. Թուրքեան, 1880-1886:

3. ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐ

- Արհի. Տ. Բառնարաս Եպս. Ազշէհիլեան, 2.5.1886-16.5.1898:
- Պօղոս Վրդ. Սապաղեան, 1898-9.11.1901, իբր Պատրիարքական Փոխանորդ:
- Արհի. Տ. Պօղոս Եպս. Սապաղեան, 10.11.1901-4.8.1904:
- Արհի. Տ. Սերովբէ Եպս. Դաթեան, 1904-1907, իբր Պատրիարքական Փոխանորդ:

Արհի. Տ. Պետրոս Եպս. Գոյունեան, 7.7.1907-14.3.1911:

Արհի. Տ. Յովհան Եպս. Գուզեան, 22.10.1911-6.5.1933:

Արհի. Տ. Յակոբ Արքեպս. Նեսիմեան, 5.8.1933-2.7.1960:

Արհի. Տ. Ռափայէլ Եպս. Պայեան, 6.1.1959-ին՝ օգնական եպս. Նեսիմեան Գերապայծառին, յաջորդութեան իրաւունքով:

Արհի. Տ. Ռափայէլ Եպս. Պայեան, 2.7.1960-9.3.1989:

Պետրոս Վրդ. Թարմումի, 5.6.1989-18.2.1990, Պատրիարքական Կառավարիչ:

Արհի. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմումի, 18.2.1990 - 7.10.1999:

ԺԴ. ԱՐԸԻ. Տ. ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍ. ՊԱՅԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԵԱԼ ՎԻՃԱԿԱՒՈՐԸ

Վիճակաւոր Արհի. Տ. Յակոբ Արք. Նեսիմեանին յաջորդեց Արհի. Տ. Ռափայէլ Եպս. Պայեան, որ նոր պաշտօնը հազի ստանձնած, զրեթէ առաջին օրէն իսկ՝ եռանդագին գործունէութեան լծուեցաւ, կրթական և քնկերային կառոյցներով շէնցնելով համայնքային կեանքը:

Հովուական առաջին այցելութեամբ Խարթում գտնուած օրերուն, Գերապատի Գրիգոր Վրդ. Կերկէրեանի հետ, Գերապայծառ Պայեան յաջողած էր տեղւոյն լատին առաջնորդին հաւանութիւնը ստանալ՝ քաղաքին մանչերու և աղջիկներու կաթողիկէ վարժարաններուն հայ տղոց և աղջիկներուն համար, հայերէն լեզուի մասնաւոր դասընթացք հաստատելու՝ շարաքական դրութեամբ:

Այս որոշումը՝ իր ատենին չգործադրուեցաւ, գաղութին քաղկացուցիչ տարրերու խափանար աշխատանքին պատճառով: Յետագային, այս որոշումին կիրարկութենէն կրցան օգուտ քաղել ուրիշներ՝ որոնք ժամանակաւոր պաշտօնով այդտեղ կը գտնուէին:

Աղեքսանդրիոյ թեմը նուիրումով կառավարելէ ետք, իր մօտալուտ մեկնումին առիթով, Գերպ. Ռափայէլ Եպս. Պայեանի ի պատիւ՝ Կիրակի, 28 Յունուար 1990-ին, երկնոյեան ժամը 6.30-ին, մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ, ապա, Արհիապատի Պետրոս Եպս. Թարմումիի, Կղերին և Գահիրէի Պատրիարքական Խորհուրդին հրաւերով, ժողովրդապետական Սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ողջերթի հիւրասիրութիւն:

Կարճ ժամանակ մը Պրազիլիա գտնուող իր հարազատներուն մօտ մնալէ ետք, Գերպ. Պայեան շրջան մըն ալ մնացած է Զմեառի Միաբանութեան Փոխման Կուսին վանքը, ապա՝ իր վաստակած կեանքը անցուց Պէլլուրթի մերձակայքը գտնուող «Քրիստոս Թագաւոր» քահանաներու յատուկ հանգստեան տունին մէջ, ուր մահկանացուն կնքեց 20 Սեպտեմբեր 1999-ին, ի հոգեւոր մխիթարութիւններով:

ԺԵ. ԱՐԸԻ. Տ. ՊԵՏՐՈՍ ԵՊՍ. ԹԱՐՄՈՒՆԻ ՎԻՃԱԿԱԿՈՐ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՑ

Արևի. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմունի

Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկե նուիրապետության մէջ, Արևի. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմունի միակն է՝ որ ծնած է Գահիրէ: Ան՝ իր աչքերը բացած է Էլիաս և Ժոզեֆին Թազայի օրհնեալ ընտանիքին մէջ, Մաթարիա՝ 17 Յունուար 1940-ին. Պետրոս՝ ութ զաւակներէն, հինգերորդն է: Թազա ընտանիքը բնիկ Մարտիցի է, որ 1915 թ. սպանդէն մազապոք ճողոպրելով՝ 1924 թ. ապաստան գտած է Փոր Սայիտի մէջ, հազարաւոր տարագիրներու կարգին:

Պետրոսի ուսումնատրութիւնը՝ մանկութենէն պատանեկութիւն, տեղի ունեցած է ֆրանսացի ֆրերներու վարժարաններուն մէջ, դաստիարակուած է անոնց ջամբած ոգիով. այսպէս՝ նախ Զէյթուն արուարձանի, յետոյ Սորոնֆիշի և ապա Տահեր թաղամասի College de La Salle-ին մէջ:

Ընտանեկան բարեպաշտ կենցաղը, և յատկապէս՝ Ս. Թերեզա եկեղեցոյ բոլորամուկ ժողովրդապետ Պօղոս Վրդ. Բապունեանի խրախուսանքը, առիթ կու տան՝ որ երիտասարդ Պետրոս, իր զգացած կոչումին համաձայն, իր ուսումը ամբողջացնէ Հռոմի Բաճանայապետական Լեոնեան վարժարանին մէջ, 1958-1965 տարիներու ընթացքին:

Միաժամանակ, ան յաճախած է Յիսուսեան Հայրերու Գրիգորեան Համալսարանը՝ իմաստասիրութիւն և աստուածաբանութիւն ուսանելու համար:

Այսպէս, Պետրոս Վրդ. Թարմունի քահանայական սուրբ կարգը կ'ընդունի 15 Օգոստոս 1965-ին՝ Վերափոխումի տօնին, Աթոռանիստ Աւետումն Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, Աղեքսանդրիոյ Վիճակաւոր՝ Արևի. Տ. Ռաֆայէլ Եպս. Պայեանի ձեռնադրութեամբ: Բազմաճարհիւր ներկայներուն մէջ, Գերպ. Թարմունի յուզումով կը յիշէ՝ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի շինարար առաջնորդ, հոգելոյս Մամբրէ Արքեպիսկոպոս Սիրունեանի ներկայութիւնը:

Այնուհետեւ, Պետրոս Վրդ.ին եկեղեցանուկ կեանքը ընթացած է ժողովրդապետական ժրաջան գործունէութեամբ, ամէն տեղ շէնցանելով և ծաղկեցնելով իր շրջապատը՝ 1965-1968 տարիներուն, Աւետումն Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, իսկ 1968-1998 թուականներուն՝ Հելիոպոլսոյ Ս. Թերեզա եկեղեցիին մէջ:

Իր ծառայասիրութիւնը արժանացած է Հոգեւոր Տիրոջ ուշադրութեան, և 1985 թ., քահանայութեան քսանամեակին առիթով, բարձրացած է ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճանի:

Վիճակաւոր Արևի. Տ. Ռաֆայէլ Եպս. Պայեանի հանգստեան կոչուելուն պատճառով, 1989 Օգոստոս 21-ին, Հայ Կաթողիկե Սիւն-հոդոսը՝ յաջորդ Վիճակաւոր նշանակած էր Գերյարգելի Պետրոս Մ. Վ. Թարմունին:

Այս առիթով, Եպիսկոպոսական օծումը կատարուեցաւ Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ, Կաթողիկոս-Պատրիարքին կողմէ, 18 Փետրուար 1990-ին. Աթոռանիստ եկեղեցիին մէջ. խարտաիլակութիւնը կատարեց Գերապայծառ Պայեան Եպս., ձեռնադրակից եպիսկոպոսները եղան՝ Անդրէաս Պետօլլեան և Վարդան Աշքարեան, երկուքն ալ՝ Կաթողիկոս-Պատրիարքին օգնական եպիսկոպոսներ: Բազմաճարհիւր հաւատացեալներու ներկայութեան տեղի ունեցած հոգեպարար արարողութեան, պատուոյ տեղերը գրաւած էին եկեղեցական պետերը և բարձրաստիճան անձնատրութիւնները:

Միջ-եկեղեցական հերթական հաւաքոյթներու ընթացքին՝ իր արտայայտիչ ելոյթներով, Գերապայծառ Թարմունի ապահոված է մասնաւորաբար, պատանիներու և երիտասարդներու համակրութիւնը:

Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկե Հայերու Գերեքանիկ Տ.Տ. Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ., իր պաշտօնէն հրաժարիլը՝ 25 Նոյեմբեր 1998 թուակիւր նամակով ներկայացուցած էր Ն. Ս. Յովհաննէս Պօղոս Բ. Ս. Պապին, որ ընդունած է անցեալ տարուան Յունիսին:

Սիւնհոդոսական Հայրերու որոշումով՝ 1999 Հոկտեմբեր 2-7-ին ընթացքին, Զմմատու Փոխման Կուսին վանքին մէջ, Եպիսկոպոսաց Սիւնհոդոսը Կաթողիկոս-Պատրիարք ընտրած է Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկե Թեմի առաջնորդ՝

Արհի. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմունցի, որ ստացած է ՆԵՐՍԷՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԹ. անունը:

ԺՁ. ԳԵՐ. ՄԻՍԻԹԱՐ ԲԱՐԵՄ՝ ՎՐԴ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ ԵԳԻՊՏՈՍԻ

Գեր. Միսիթար Բարեմ Վրդ. Պոլոսեան՝ Վարդապետական աստիճան ստանալէ առաջ

Արհի. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմունցի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայերու Կաթողիկոս-Պատրիարք ընտրութեամբ, Աղեքսանդրիոյ Եպիսկոպոսական Աթոռը թափուր մնաց պահ մը. սակայն, անմիջական կարգադրութեամբ, Ամենապատիւ և Գերերջանիկ Տ.Տ. Ներսէս Պետրոս ԺԹ., Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ թեմին Պատրիարքական կառավարիչ անուանեց Հայր Միսիթար Բարեմ Պոլոսեանը, անոր շնորհելով Վարդապետական աստիճան:

Աւետման Մայր Եկեղեցիին մէջ՝ Կիրակի, 14 Նոյեմբեր 1999-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, Եկեղեցական արարողութեան նախագահեց և Ս. Պատարագ մատուցանեց Պատրիարքական Փոխանորդ՝ Արհի. Տ. Մանուէլ Եպս. Պաթագեան:

ԺԷ. Տ. ԺԻՐԱՅՐ ԲԼՅ. ԱՆԱՆԵԱՆ ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԸ

Բոլոր եկեղեցիներուն մման՝ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին ալ կը դիմագրաւ բաճանաչական և կրօնատրական կոչումներու սակաւութեան տագնապը:

Արժ. Տ. Ժիրայր Բիլ. Անանեան՝ քահանայական ձեռնադրութենէն վերջ

Սակայն, հաւատարմ եկեղեցականը անսայով մեր Տիրոջ Յիսուս Բրիստոսի թելադրանքին՝ (Մատթեոս Թ. 37,38 և Լուկաս Ժ. 2), թէ՛ «հունձը առաւ է, բայց մշակները չիչ. ուստի աղաչեցէք հունձքի տիրոջ՝ որ մշակներ ղրկէ իր հունձքին համար», Արհիապատիւ Պետրոս Եպիսկոպոս, արդարեւ, յաջողած է գտնել իր ձեռնասուներ՝ Ժիրայր Անանեանը, և հոգևոր պատրաստութեամբ հասցնել քահանայական աստիճանի:

Տեղոյն վրայ՝ աստուածաբանական և սուրբ գրական գիտութիւններու մէջ պատրաստուել է ետք. շատ կարճ ժամանակով ալ ղրկուած է Վիեննայի Միսիթարեան Միաբանութեան Մայրավանքը՝ ամբողջացնելու համար հայերէն լեզուի նախագիտելիքները:

Հոգևոր չափաւոր պատրաստութենէ ետք, Աւետման Աթոռանիստ Եկեղեցիին մէջ՝ 2 Փետրուար 1993-ին, Արհի. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմունցի ձեռնադրութեամբ, Տ. Ժիրայր Բիլ. Անանեան դարձաւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիին՝ արդի ժամանակներուն մէջ գործող առաջին անուանացեալ քահանան:

Այդ թուականէն սկսեալ, Տ. Ժիրայր

քանանայ որպէս ժողովրդապետ կը ծառայէ Ս. Թերեզա Եկեղեցիին մէջ, բոլորատուէր հասնելով իր քաղմանդամ հօտին քաղմապիսի պահանջներուն:

Տէր Ժիրայր՝ Don Bosco արհեստագիտական վարժարանի շրջանաւարտներէն է, կեանքի ասպարէզին մէջ եղած է յաջողակ անձ մը, ամուսնացած է՝ կազմելով երեք զաւակներով ընտանիք մը:

ԺԸ. ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ԹԻՒԼ

Պատմական առաջին տունայներուն համաձայն, ԺԸ. դարու կէսին՝ հայ կաթողիկէ հասարակութիւնը հաշուած է քառասուն ընտանիք, միայն մայրաքաղաքին մէջ:

1885 թ. կատարուած մանրագին «Ազգահամար»-ին մէջ, «թիւ համօրէն ընտանեաց՝ որք գտանին ըստ ամենայն սահմանս Եգիպտոսի, է (228) երկերիւր քսանութ⁷»:

«Ազգահամար»-ներ կազմուած են նաեւ՝ 1896, 1897, 1898 տարիներուն⁸:

1914 թ. տունայներով՝ Գահիրէ գտնուած են 300 ընտանիք, իսկ Աղեքսանդրիա՝ 120 ընտանիք:

1915-1935 քսանամեակին՝ Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ մէջ գտնուած են երկու հազարէ անլի հայ կաթողիկէ անդամներ, Մեծ Եղեռնէն և յաջորդական կոտորածներէն ճողոպրած նոր գաղթականներու հետեւանքով:

1941 թ., Գահիրէի համայնքը հաշուած է 800 ընտանիք: Միայն, 1943-1945 թթ., Աղեքսանդրիոյ համայնքին թիւը եղած է 400 ընտանիք:

Աւելի մանրամասնեալ վիճակագրութիւն մը գոյութիւն ունի Հելիոպոլսոյ, Քուպպէի, Ջէյթունի, Հիլմիէի, Մաթարիէի, Այն Օամսի, Էզպէթ էլ Նախի միացեալ ժողովրդապետութեան մասին. այսպէս, 1939 թ.՝ 184 ընտանիք, 1945 թ.՝ 246, 1949 թ.՝ 367, 1971 թ.՝ 219, 1973 թ.՝ 209:

Ներկայիս՝ վերջին տունայներով, հայ կաթողիկէ համայնքին անդամները կը հաշուեն, Գահիրէ՝ 146 ընտանիք, Հելիոպոլիս՝ 195, Աղեքսանդրիա՝ 75, գաւառներու մէջ՝ Թանթա, Ջիֆթա, Մանսուրա, 10. իսկ Սուտան՝ Խարթում և շրջակայքը՝ 70:

ԺԹ. ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ

Առաջին երեսփոխանական ժողովը կը հաստատուի 1869 Փետրուար ամսուն, Անտոն Հասունեան կաթողիկոսին Եգիպտոս այցելութեան ժամանակ: Կաթողիկոսը՝ *առանց կանոն մը և սահմանադրութիւն մը օրինագրելու՝ կը կարգէ երեսփոխանական ժողով մը և կ'որոշէ անոր անդամները*⁹:

Երեսփոխանական ժողովը իր գոյութիւնը պահպանած է մինչև 1905 թ., Պատրիարքական Փոխանորդ Արժի. Տ. Սերովբէ Եպս. Դաթեանի թելադրութեամբ և կազմակերպութեամբ, Տիրան Փիլիպպոսեանի աջակցութեամբ, Բիզանդ Մարաֆ՝ իր օրէնսդրական հմտութեամբ, կը ջանայ ծրագրել հիմնական կանոնագիրը՝ որ 27 յօդուածներով կը ներկայացուի եգիպտական կառավարութեան. երկարատեւ քննութենէ ետք, կը վաւերացուի Նորին Բարձրութիւն Խտիիին կողմէ՝ 1905 Նոյեմբեր 18-ին, արտօնելով անոր կիրարկութիւնը: 1906 Մարտ 30-ին՝ տեղի ունեցած է առաջին ճիստը. որոշումները՝ մասնակից ժողովականներուն ստորագրութեամբ, արձանագրուած են առանձին տոմարի մը մէջ:

Աղեքսանդրիոյ համայնքը իր սեփական վարչութիւնը կ'ունենայ 1909 Մայիս 9-ին:

Ներկայիս, Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ համայնքները կը կառավարուին Պատրիարքարանի վարչական Մարմիններու (Մակիս Խտարաթ էլ պաթրիարքէյա) կողմէ՝ քաղկացած տասնմէկ անդամներէ, վերընտրելի՝ երեք տարին անգամ մը. Մարմինին նախագահը՝ Եպիսկոպոսն է, որ կ'անուանէ եկեղեցական ներկայացուցիչը, Գահիրէի պարագային՝ Տ. Ժիրայր Քհնջ. Անանեանն է: Աշխարհական ինը անդամները կ'ընտրուին հաւատացեալ ժողովուրդին կողմէ՝ եթէ լրացնեն հետեւեալ պայմանները. ըլլան՝ Եգիպտոսի Արաքական Հանրապետութեան հպատակ, հայ կաթողիկէ, լրացուցած՝ քսանմէկ տարիքը, վճարեն՝ անդամական տարեկան տուրքը, անուանարկիչ դատաւարութիւն կրած չըլլան, և արձանագրուած ըլլան երկու տարիէ ի վեր:

7. Գիւսն Հայ կաթողիկէ Պատրիարքարանի, Գահիրէ. Ազգահամար Հայոց Ռեզափառաց որ ի Գահիրէ, 1885, Արարեալ ի Գեբ. Սերովբէ Եպէ Դաթեան, առթիւ ընտրութեան նորոգ վիճակաւորի վասն թեմի Աղեքսանդրիոյ Եգիպտոսի:
 8. Նոյն տեղը. Ազգահամար կաթողիկէ Հայ ժողովրդեան Բնակելոյ ի Գահիրէ և Գաւառս Եգիպտոսի Բաց Աղեքսանդրիոյ, յօրինեալ ի 1896 ամի...: յօրինեալ ի 1897 ամի...: յօրինեալ ի 1898 ամի:
 9. Պատմական Տեսութիւն Եգիպտոսի Հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ. Գրեց՝ Գեբ. Սերովբէ Եպիսկոպոս Դաթեան: Գահիրէ, 1914, էջ 34:

Ի. ՀԱՄԱՅՆՔԱՑԻՆ ՀԻՆ ԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

Եկեղեցին տակալին եկամուտ է զուրկ ըլլալուն, քահանաները յաճախ ստիպուած էղած են ժողովուրդին նուիրատուութեան դիմելու. Բարսեղ Վրդ. Աքթարեանի առաջին հոգը կ'ըլլայ եկեղեցիին տնտեսական աննախանձելի փինակը բարոքել: Իրմէ ետք, Ստեփան Վրդ. Անուանեանն ալ՝ անշարժ կալուածներով օժտած է եկեղեցին:

Չակագիկի կողմերը՝ Պորտէն գիւղին մէջ, Արճի. Տ. Սերովբէ Եպս. Դարթեան գնած է 25 ֆետտան տարածութեամբ փոքրիկ ագարակ մը, որ տարեկան 100 ոսկի եկամուտ ապահոված է այն ժամանակ:

Գերապայծառ Դարթեան՝ 17 ֆետտան տարածութեամբ որիչ ագարակ մըն ալ գնած է Թեյլէն Ծարքիէ գիւղին մէջ: Նոյն վայրին մէջ բարեկաշտ անձ մը՝ 29 ֆետտանի չափ տարածութեամբ ագարակ մըն ալ նուիրած է:

Նախկին քոյոր կալուածները վաճառուած ըլլալով, ներկայիս՝ հայ կաթողիկէ համայնքը կը մատակարարուի այլ հաստութեան կալուածներու եկամուտներով և բարեկաշտ անդամներու նուիրատուութիւններով:

ԻԱ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶԻ ԱՆՈՒԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջին անգամ, Բարսեղ Վրդ. Աքթարեան կազմակերպած է եղբայրութիւն մը՝ յանուն Ս. Գրիգոր Լուսաորիչի:

Տասնեակ մը բարեգութ անձնատրութիւններ՝ Եագուպ Արթին փաշայի, իր հորաքրոջ՝ Թագուհի Հէքէքեանի, Հէքէքեան Թիթօ փաշայի, Պետրոս և Շիքրի Մարտիրոսներու, Յովսէփ Կիզէի, Պազրբեանց ընտանիքի և Մաթոսեան տոհմի զանազան անդամներուն մման՝ մշտնջենատր հրիտակներով շանացած են միտքարել քախտագործները:

Հայ կաթողիկէ հասարակութեան մէջ, Ս. Գրիգոր Լուսաորիչի անուան Բարեգործական Ընկերութիւն մը հաստատելու համար՝ 1890 թ., Յակովբ Ֆէրահեան՝ Ժորժ Օղիայի, Ամին Հիմտիէի և Կրէկուար Ֆէրահեանի աջակցութեամբ, ջանադիր կ'ըլլայ 54 յօդուածներէ բաղկացեալ կանոնագրութիւն մը պատրաստելու:

Արաքերէն լեզուով խմբագրուած այդ կանոնագրութիւնը՝ 1890 թ. Մայիսին, տպագրել տալով՝ կը ցրուեն: Նախաձեռնութիւնը յա

ընդունելութիւն կը գտնէ՝ քառասունի չափ անդամներ մէկտեղելով. անոնք անձնուէր սիրով հոգ կը տանին ազգին կարօտեալները խնամելու՝ հաց, ախիւր, կտաւ և հանդերձելէն բաշխելով:

1906 թ. սկիզբը, Առաջնորդական Խորհուրդի Աղքատախնամին հսկողութեամբ՝ կը խմբագրուի նոր կանոնագրութիւն մը և կը հաստատուի Ազգային ժողովէն և կառավարական իշխանութենէն 25.6.1906 թ. պաշտօնագրով: Իսկ 1965-ին՝ կը վաւերացուի Ընկերային Գործոց Նախարարութեան կողմէ: Այդ թուականէն սկսեալ, Բարեգործականը յարատեւած է իր նախախնամական առաքելութեան մէջ՝ մինչև այսօր:

Անցեալին, Աղեքսանդրիա ալ ունեցած է Աղքատախնամ Ընկերութիւն մը, որուն գործունէութիւնը դադարած է 1965-ին:

Նոյն նպատակով, քայք տարբեր անունով՝ St. Vincent de Paul-ը գործած է նաեւ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Յետագային, այս երեք մասնաճիւղերը ձուլուելով՝ կը կազմեն Ս. Գրիգոր Լուսաորիչը, որ ժամանակի ընթացքին կը փակուի այս վերջինն ալ:

Ներկայիս, Գահիրէի Աղքատախնամ Մարմինը կը գործէ տասներկու անդամներով, որոնք կը վերընտրուին ամէն տարի՝ Ընկերային Գործոց Նախարարութեան հսկողութեան ներքեւ:

ԻԲ. ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Եգիպտոսի հայ կաթողիկէ համայնքին մէջ, 1882 Օգոստոս 15-ին՝ Սուրբ Աստուածածնայ Վերափոխումի տօնին, կը սկսի Գրիգորեան տոմարի գործունէութիւնը՝ Պօղոս Վրդ. Սապաղի նախաձեռնութեամբ և Ագարեան Կաթողիկոսին թելադրութեամբ:

Արճի. Տ. Սերովբէ Եպս. Դարթեանի հոգածութեամբ կը կարգաւորուի Պատրիարքարանի Դիւանը՝ որ իր մէջ կը պարփակէ 1736 թ. սկսեալ պատկի արձանագրութեան, և 1737 թ. սկսեալ մկրտութեան արձանագրութեան տոմարները.

ա. ՄԱՏԵԱՆ ՊՍԱԿԻ կամ Արձանագրութիւնը Եղեալ Ամուսնութեանց յԱզգի Հայոց Ուղղափառաց, որ յԵգիպտոս:
Սկսեալ ի 1786 ամէ թուականի Քրիստոսի¹⁰:

բ. Ընդհանուր Արձանագրութիւն Եղեալ Մկրտութեանց յԱզգի հայոց Ուղղափառաց.

10. Դիւան Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի, Գահիրէ. Անունութիւնը, 1736-1945, 1941-1981: MICROFILM, պատրաստուած ձեռնար Օր. Օտրի Մկրեանի, ԱՄՆ-ի UTAH նահանգի Հայկական GENEALOGICAL SOCIETY-ի կողմէ:

Եզիպտոս:

Սկսեալ ի 1737 ամէ թուականին Քրիստոսի¹¹:

Երեքարեայ հոգետր-մշակութային զաննէրը՝ որոնք ի պահ կը մնան Եկեղեցիին և Պատրիարքարանին մէջ զանազան անկիւններ, զանոնք ապահով վիճակի մէջ տեսնելու բուն տեղնով, Գերապայծառ Թարմունի կը ծրագրէ արդիական կահաւորումով թանգարան մը հիմնել՝ անոնց ցուցադրութեան համար յարմարագոյն վայրը ապահովել ետք:

Պատրիարքարանի ճոխ գրադարանը՝ որ կը գրաւէ երրորդ յարկի սենեակներէն մէկը, ներկայիս, ֆրանչիսկեան Հ. Վենսան Մուսթարիի հոգածութեամբ կը կազմակերպուի, յատկապէս՝ ուսումնասիր անձերու, և ընդհանրապէս՝ հետաքրքրիչ ընթերցողներու մատչելի դառնալու համար:

ԻԳ. ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱԿԱՆԱԻՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

Եկեղեցական և հասարակական կեանքի մէջ՝ բազմաթիւ նուիրեալներու կարգին, իրենց վաստակով մասնաւոր յիշատակութեան արժանացած են՝ Պօղոս Վրդ. Սապպաղեանը, որ Աղեքսանդրիոյ Վիճակաւորի պաշտօնը արդիւնաշատ կերպով վարել է ետք, արժանավայել կերպով բազմած է Պոլսոյ պատրիարքական զահին վրայ: Երկու ժողովրդապետներ՝ Ալոզիոս Վրդ. Պաթանեան և Յովհաննէս Վրդ. Գասպարեան հասած են նուիրապետական՝ կաթողիկոսութեան բարձրագոյն աստիճանի, առաջինը՝ Ամենապատիւ և Գերերջանիկ

Իզմատիոս Պետրոս ԺԶ, իսկ երկրորդը՝ հրաժարեալ կաթողիկոս-Պատրիարք Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ,¹² է:

Ուրիշ վաստակաշատ ժողովրդապետ մըն ալ եղաւ Արթի. Տ. Իզմատիոս Արք. Մալոյեան, որ 1915 թ., իր քահանայներու խումբով և Մարտինի հայ կաթողիկէ համայնքին հաւատացեալներուն հետ՝ արժանացած է նահատակի լուսապսակին¹³: Այս խումբի նահատակներէն՝ Սիմոն Վրդ. Պայեան ժամանակ մը գործած է Եզիպտոսի թեմին մէջ:

1. Հովուական առաքելութեան առընթեր, մտաւորական արժանիքներ ցուցաբերած է Արթի. Տ. Սեբովքէ Եպս. Դաթեան, բեղուն գրիչի տէր եկեղեցականը, որուն հրատարակուած երկերը կը ներկայացուին այստեղ.

- S. Davidian, Biografia di sua beatitudine Abramo Pietro I, Patriarca di Cilicia e Catolicos degli Armeni. Cairo, Cambo, 1861, 192 p.

- S. Davidian, Biografia di sua beatitudine Gregorio Pietro VIII, Patriarca di Cilicia e Catolicos degli Armeni. Torino, 20 Agosto 1866. Seconda edizione, Cairo, 1914.

- S. Davidian, Cause della questione armeno-cattolica. Costantinopoli, 1870.

- S. Davidian, Aperçu historique sur la situation des Arméniens catholiques en Egypte. Le Caire, 1910, 17 p.

- Յովսէփ Գեղեցիկ՝ Պետրոսի Աքրայի Մէթաքազիօ. թարգմանաբար շարագրեաց

11. Նոյն տեղը, Մկրտէլոց Տոմար, 1737-1989, 1931-1972, 1972-1981: MICROFILM, պատրաստուած ձեռամբ Օր. Օտրի Մկրեանի, ԱՄՆ-ի UTAH նահանգի Հայկական GENEALOGICAL SOCIETY-ի կողմէ:

Դիւանը կը պահուին նաեւ՝ Ննչեցելոյ, 1737-1944, Գերեզմանատան՝ 1939-1981, և Աղեքսանդրիա՝ 3 MICROFILM-երը:

12. Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկէ Հայերու կաթողիկոս-Պատրիարք՝ Ամենապատիւ և Գերերջանիկ Տ.Տ. Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ., 25 Նոյեմբեր 1998 թուակիր նամակով իր հրաժարականը ներկայացուցած է Սրբազան Պապին՝ որ ընդունած է անցեալ Յունիսին:

Հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սիւնիոզոսական Հայրերը՝ կաթողիկոսական Աթոռին մօտ հաւաքուած, Ամենապատիւ Հոգետր Տիրոջ ինդրանքին ընդառաջելով՝ հրաժարականը ի զօրու դարձուցած են 3 Սեպտեմբեր 1999-ին:

Քաղուած՝ Հայ կաթողիկէ Պատրիարքարանի «Հաղորդագրութիւն»-էն, 8 Սեպտեմբեր 1999:

13. Մարտինի կոտորածներուն և նահատակներուն մասին՝ շահեկան են հետեւեալ աղբիւրները.

- Եղբայր Եսաէր Սիմոն, Մարտին՝ Հերոս Քաղաք. Խորան և Երիմ Հայաստանի 1915-ի շարկերուն ընթացքին: Ներածութիւն՝ Գէորգ Վրդ. Եղիայեան: Հայացուց՝ Անդրանիկ Վրդ. Կոանեան: Ճուրիէ, Լիբանան, 1991, 210 էջ:

- Գոկոս. Ա. Պէլլերեան, Դոմինիկեան Միսիոնարի մը Աստիպ մէկ Վկայութիւնը 1915-ի Մարտինի կոտորածներու մասին: Հայկապէան Հայագիտական Հանդէս, Հատոր ԺԸ., Պէլլուր, 1977, էջ 81-83, 83-103, 103-106:

- P.V.M., Documents sur les événements de Mardine (1915-1920). (offprint from SOC-Collectanea 29-30, 1996-1997).

Նահատակութեան լուսապսակին արժանացողներու մասին կը խօսուի ալ և ալ էջերու մէջ, յատկապէս՝ էջ 207, կը ներկայացուի Մարտինի նահատակուած հայ կաթողիկէ կղերիւն անդրջացուած ցանկը:

- Ara Sarafian, "The Disasters of Mardin During The Persecutions of The Christians, Especially The Armenians, 1915". Հայկապէան Հայագիտական Հանդէս, Հատոր ԺԸ., Պէլլուր, 1998, էջ 261-262, 263-269, արաբերէն թնագիր՝ էջ 272-291:

Գեր. Սիրովրէ Դաթեան, Եպս. Հայ Ուղղափառ ի Գահիրէ: Վեներիկ, Տպ. Ս. Ղազար, 1913, 43 էջ:

- Աքաար թագաւոր՝ Տ. Յովհաննու Ռազի. թարգմանարար շարագրեաց Գեր. Սիրովրէ Դաթեան, Եպս. Հայ Ուղղափառ ի Գահիրէ: Վեներիկ, Տպ. Ս. Ղազար, 1913, 43 էջ:

- Պատմական Տեսութիւն Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ. Գրեց Գեր. Սերովրէ Եպիսկոպոս Դաթեան: Ի Գահիրէ, ի հազար ինն հարիւր տասնըմէկ թուականին, Տպագր. Զ.Ն. Պերպերեան, Գահիրէ, 1914, 158 էջ:

- Généalogie et Biographie de S.E. Yacoub Artin Pacha. Le Caire, 1917. 2e édition, Le Caire, 1917.

2. Ֆրանսերէն լեզուով պատմական կարեւոր հետազոտութիւն մը կատարած է Պօղոս Վրդ. Շիրիքեան:

- Abbé Paul Chirikjian՝ L'Eglise Arménienne Catholique et le Saint-Siège de Rome. Alexandrie, 1949, 240p.

3. Գրական արժանիքներով օժտուած եկեղեցական մը եղած է Խաչիկ Վրդ. Աթանասեան, որուն գլխաւոր աշխատութիւնն է՝

- Վարդ Աբրահամ-Պետրոս Ա. Արծիւեան Կաթողիկոսի: Աշխատասիրեց Խաչիկ Վ. Աթանասեան, Զմմտեան Միաբանութենէն: Հայ Կաթողիկէ Տպարան, Պէրլուք, 1959, 382 էջ:

4. Գրիգոր Վրդ. Կերկերեան՝ անխոնջ հետազոտող մը եղաւ, յայտնաբերելու համար Մեծ Եղեռնի վերաբերող վաւերագրերու բնագիրները. այսպէս, Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի բարեհաճ թոյլատուութեամբ, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքին դիւաններէն կրցած էր 5000 վաւերաթուղթ լուսանկարել տալով՝ պատճէմները ունենալ: Այս, ամէն տարուան ամառուան ամիսներու ընթացքին, կարգով այցելած է Հոռմի, Փարիզի, Վիեննայի, Լոնտոնի Արտաքին Գործոց նախարարութիւններու դիւանները, ինչպէս նաեւ ԱՄՆի մասնաւոր դիւաններ: Այս միջոցն շուրջ կազմուած անթի թղթածրարները՝ իրենց բացառիկ քովանդակութեամբ, իր մահէն ամիսներ առաջ, մանրամասն ցուցակագրուած են ԱՄՆի Հայկական Համագումարին կողմէ՞¹⁴:

Գերապատիւ վարդապետին աշխատութեան ծրագիրը շատ ընդարձակ էր, իրաքանչիւր շրջանի տարագրութեան և շարդերուն մասին մեծագրութիւն մը կը պատրաստէր՝ բնագրէն զատ, նրոպական չորս լեզուներու թարգմանութեամբ: Աշխատասիրութիւնը՝ մեթոտիկ կերպով

կը յառաջանար. ախոս, որ թերաւարտ մնաց: Այդ շարքէն յոյս տեսաւ միայն՝

- Գրիկէր. Եռզղատի հայասպանութեան վաւերագրական պատմութիւնը: Նիւ Եորք, 1980, 468 էջ:

- Իր երիտասարդութեան տարիներուն, Կերկերեան Վրդ. յատկապէս հետաքրքրուած է Հ. Արսէն Բագրատունիի «Հայկ Դիցագն» դիցագնավէպով. համբերատար կերպով՝ արեւմտեան աշխարհաբարի վերածած էր 20,000 տողերը...: Նիւթական պատճառներով՝ չկրցաւ գրական այս անգուգական զոհարը տպագրութեան յանձնել:

- Անտիպ մնացած ուրիշ մեքենագիր աշխատութիւն մըն ալ՝ Սիմէոն Դպիր Լեհացիի «Ուղեգրութիւն»-ն է, "Itineraire de Siméon Lecteur Polonais" ֆրանսերէն շատ զեղեցիկ թարգմանութեամբ և ուսումնասիրութեամբ:

5. Տակաւին՝ 1911 թ., Հայ Կաթողիկէ Սիւննոդոսին կողմէ յայտնուած փափաքին արդիւնքն է՝

- ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ, Չորս Աւետարաններ և Գործք Առաքելոց. Գրաբարէ աշխարհաբար թարգմանեց և մեկնաբանեց Հ. Գարեգին Վրդ. Գրանձիլեան, Մխիթարեան Ուխտէ: Տպարան «Նոր Աստղ», Գահիրէ, 1950, 594 էջ:

Եգիպտոսի տպագրական արուեստին պատիւ բերող հրատարակութիւն մըն է՝ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս-Պատրիարք Կարդինալ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղանաճեանի հայրական գնահատանքի թուղթով:

6. Ամէն առիթի՝ Գահիրէի թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ, եկեղեցական քոյր մեծնարկներուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Ֆրանչիսկեան Հայերու Բրիտանական Արեւելագիտութեան Ուսումնասիրութեան Կեդրոնի ժրաջան տնօրէն, Հ. Վենսան Մուսարիի, արեւելագէտ հայագէտ Վարդապետը:

Հ. Վենսան Մուսարիի

14. Dr. Rouben Adalian՝ Father Krikor Guerguerian: The Scribe of the Armenian Genocide. Journal, Armenian Assembly of America, Spring 1989, Vol. 16, No. 1, pp.5, 10, 16.

ԻԴ. ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐ

Իրենց անթիւ բարեգործութիւններով և առատաբոխ նուիրատուութիւններով յաւերժ յիշատակելի կը մնան, Գահիրէէն՝ Միքայել Այվազեան, Մաննա Գարգուր, Արթին պէյ Չրաքեան, Սուսան Տաուտ էլ Հալապի և դուստրը՝ Ռոզա, Բէմպէ Հէքիքեան, Սոֆիա Մելքոն, Մարտիրոս եղբայրները, Թիթօ փաշա Հէքէքեան, Եագուպ Արթին փաշա, Նասրի Տատուր, Ժագ Եուսուֆեան, ասպետ Կարապետ պէյ Մաթոսեան, Արմի. Տ. Յովհան Եպս. Գուգեան, Կատարիսէ Լիմոնճեյի, Յարութիւն Արքանեան, Արաքսի Ամպարեան, Ժագ Պաղտեան և ուրիշներ:

Իսկ Աղեքսանդրիայէն՝ դարձեալ Եագուպ Արթին փաշա, Խալիլ փաշա Խայեաթ և եղբայրը՝ Նասրի պէյ, Յովհաննէս պէյ Մաթոսեան, Մաննա Գարգուր, Պետրոս Տեմիրճեան, Մարի Պոյանեան, Յակոբ Պօտուրեան, Սիմա Մաքսուտ, ծնեալ՝ Զերբէի, Մարի Կոհարկի և ուրիշներ:

ԻԵ. ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԿԱՐԿԱՌՈՒՆ ԴԷՄՔԵՐ

Հայ կաթողիկէ համայնքային կեանքին սատարած կարկառուն դէմքերը բազմաթիւ են. այսպէս, պետական բարձր պաշտօններուն հասած, Չրաքեան ընտանիքի անդամներէն՝ Արթին, Խոսրոպ և Եուսէֆ պէյերը, Եագուպ Արթին փաշան:

Հէքէքեան ընտանիքէն՝ Եուսուֆ պէյը և Թիթօ փաշան:

Դատական քննիչ Պետրոս պէյ Կորկից, Խանի ընտանիքէն՝ դատաւոր Եուսէֆ պէյ Ազիզ, Քամէլ Եուսէֆ և Ազիզ պէյերը, բոլորն ալ մտատրական ձիրքերով օժտուած անձեր՝ քանի մը հատորներու հեղինակ:

Օղիա ընտանիքէն՝ բժիշկ Լաթիֆը, Ժորժ և Էմիլ պէյերը:

Մըսաուար ընտանիքէն՝ Ժոզէֆ, Քամէլ և Ժորժ պէյերը:

Արաքական գրականութեան մէջ անուանի գրող և հրատարակագիր Ատիպ Իսհաքը, լրագրող Օննիկ Փիլիպպոսեանը, շերամաբան Բիզանդ Մարաֆը:

Ֆարահեաններէն՝ Յակոբ և Կրեկուար պէյերը:

Մաթոսեաններէն՝ Կարապետ պէյը և Ժոզէֆ:

Մարտարապետական կառոյցներով անուանի

Լեոն Նաֆիլեանը, երկաթեղէնի գործարանատէր Ա. Ֆէնտեանը, Հեռաձայնի վարչութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն՝ Աւետիս Պալեանը և Սեդրաք Օտապաշեանը, եգիպտական երգիծանկարչութեան ռաֆֆիայ Ալ. Սարուխանը, հիսուածեղէնի ճարտարարուեստագետ Պետրոս Պետիկեանը:

Միքայելեաններէն՝ Ժորժ, և իր զաւակները՝ Հրաչ և Քրիս:

Սայիտ ընտանիքներէն՝ Էլի, Միշէլ, Լէյլա, Նակիպ, Լորիս:

Պազերկի ընտանիքէն՝ Ժոզէֆ և Էմիլ, Տէր Մարգար ընտանիքէն՝ Մաթիօ, Ժոզէֆ և Սայիտ. Ռաֆայէլ Աթալա, Ռուրէն Նալպանտեան, Ժոզէֆ Տիլիմէթիսեան, Ալպէր Աշպա և ուրիշներ¹⁵:

Աղեքսանդրիոյ հայ կաթողիկէ համայնքն ալ, իր թիւին համապատասխան հաշուած է կարկառուն դէմքեր, ինչպէս՝ Եագուպ Արթին փաշա, Խայեաթ եղբայրներէն՝ Խալիլ փաշա և Նասրի պէյ, Հէքէքեան Թիթօ փաշա, Մաթոսեան Յովհաննէս պէյ, Էմիլ Օամէլ, Ժորժ Սայէդ, Տոքթ. Արթին Խաչերեան, Անթուան Աշպա, Տոքթ. Կարապետ Անտուրեան, Ռուպէր Պալեան, Ժան Քէլթսանեան:

ԻԶ. ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՄ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Հոգեւոր դաստիարակութեան և առաջնորդութեան համար՝ աշխարհի տարածքին, բազմաթիւ եկեղեցիներու հովիտներ՝ բարի սովորութեամբ կը հրատարակեն իրենց եկեղեցական գործունէութեան առընչող շատ կոկիկ պարբերական տեղեկատուներ:

Այսպիսի ջանադրութեամբ, Հելիոպոլսոյ եռանդուն ժողովրդապետը՝ Պօղոս Վրդ. Շիրքբեան, 1934 թ. Յունիսէն սկսեալ մինչեւ 1939 թ., ձեռնարկած է "Bulletin Mensuel de l'Eglise Arménienne Catholique Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus" ամսաթերթին հրատարակութեան:

Նոյն եկեղեցիին ժողովրդապետութեան շրջանին, Պետրոս Վրդ. Թարմուցի հրատարակած է "La Vie Paroissiale" -ը, իսկ աթոռանիստ եկեղեցիին ժողովրդապետութեան շրջանին, Թարմուցի Վրդ. երեք լեզուով հրատարակած է "Bulletin Diocésain" -ը:

Դարձեալ Հելիոպոլսոյ ժողովրդապետութեան Սրահի կողմէ հրատարակուած է «Սրահի Կեանքը» ամսաթերթը՝ 1973 թ. Փետրուարէն

15. Հայ կաթողիկէ Պատրիարքարանի Դիւանը կը գտնուի հինգ թերթէ բաղկացած ձեռագիր ցուցակ մը՝ ուր դասաւորուած կը գտնենք նախարարութիւններու, պետական վարչութիւններու, դրամատուներու, ընկերութիւններու և ազատ ասպարէզներու մէջգործող երեւելի անձերու անունները

սկսեալ, և բաշխուած է համայնքին բոլոր անդամներուն:

Հետաքրքրական եղած է նաեւ Պետրոս Վրդ. Թարմունիի երեք լեզուով հրատարակած «Կապ»-ը՝ որուն 0-10 թիւերը լոյս տեսած են միայն:

Վիեննայի Միխթարեան հայրերն ալ, տեսուչ Հ. Բարսեղ Վրդ. Ֆերմաթեանի խմբագրութեամբ՝ 1957, 1959-1960 և 1961 տարիներուն հրատարակած են «Ուսումնարան» Տարեգիրքը:

ԻՒ. ԿՐԹԱԿԱՆ-ԳԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՆՈՒԹԻՒՆ

Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ համայնքին կրթական-դաստիարակչական գործունէութիւնը կը սկսի 1849-1855 թթ., Արճի. Տ. Պօղոս Եպս. Աքթարեանի բացած փոքրիկ նախակրթարանով՝ ուր մանուկներուն կ'ուսուցանեն ծայրեմի լեզուն և հայոց պատմութիւնը:

Յետագային, Արճի. Տ. Սերոբէ Եպս. Դաթեան՝ իր առաջնորդութեան շրջանին, համայնքի զաւակներէն տասնեակ մը տղոց հայերէն լեզու դասաւանդած է:

Գահիրէի Ֆակկալա թաղամասը գտնուող՝ Պատրիարքարանին պատկանող թիւ 35 շէնքին մէջ, Արճի. Տ. Յովհան Գուգեանի ջանքերով, 1919-1920 տարեշրջանին՝ Ալոզիոս Վրդ. Պաթանեանի տեսչութեամբ, բացուած է մանչերու յատուկ դպրոց մը՝ «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» անունով, ուր դասաւանդած են նաեւ Վարդան Խաչերեան, Արսէն Խորասանճեան և Միքայէլ Մերզիպեան վարդապետները: Այս վարժարանը գործած է չորս ուսումնական տարեշրջան և փակուած է նկատուածի անբարարութեան պատճառով:

Նոյն շէնքին մէջ՝ Արճի. Տ. Յակոբ Արք. Նեսիմեանի հրաւերով, 1937 Սեպտեմբեր 1-ին կը հաստատուի Անարատ Յղութեան Հայ Բոյրերու Վարժարանը: Իսկ 1952-ին, Հելիոպոլսոյ մէջ կը գնուի ընդարձակ հողամաս մը՝ որուն վրայ կը կառուցուի երկյարկանի արդիական շէնք մը, ուր՝ 1953-1954 տարեշրջանէն սկսեալ կը գործէ որպէս օրինակելի կրթական հաստատութիւն՝ միշտ առաջին դիրքերը զբաղելով պետական քննութիւններու բոլոր հանգրուաններուն:

Աղեքսանդրիոյ Նապի Տանիէլ փողոցին վրայ, 1914 Սեպտեմբեր 21-ին բացուեց կատարուած է Անարատ Յղութեան Հայ Բոյրերու Վարժարանին: Յաջորդ տարեշրջանին՝ գերմանացի բոյրերուն հետացումին պատճառով, Անարատ Յղութեան Բոյրերը ժամանակաւորապէս կը հաստատուին Սէն Ծարլ Պորթովէ Վարժարանը, ապա, տարեշրջան մըն ալ՝ անոնք կը փախադրուին «Ազիլ Ռուտուֆ»-ի միջազգային ապաստանարանի շէնքը. հուսկ, 1922 Սեպտեմբեր 2-ին կայք կը հաստատեն Շիցի արարձանը, և 1938-ին՝ Գան տը Սեզարի մէջ կը բանան իրենց Վարժարանին մասնաճիւղը:

Աղեքսանդրիոյ Իպրահիմիէ թաղին վարձու շէնքի մը մէջ, բարերար Յովհաննէս պէլ Մաթոսեանի հոգածութեամբ, տասնամեակ մը՝ 1924-1934 թթ., գործած է Մաթոսեան Որբանոցը՝ որ ձեռնհասօրէն վարած են Անարատ Յղութեան Բոյրերը, դաստիարակելով և կեանքի պատրաստելով 62 անչափահաս աղջիկներ:

Գարձեալ Աղեքսանդրիոյ մէջ, 1933 Սեպտեմբեր 2-ին, 60 աշակերտի հայերէն սորվեցնելու համար՝ Գերապատի Պօղոս Վրդ. Շիրիքճեան բացած է ամենօրեայ, սակայն մասնակի ժամանակով «Սենթ Անթուան» դպրոցը:

1933 թ. Յունուարին, Աղեքսանդրիոյ մէջ ծնունդ կ'առնէ «Հայր Ալիշան» Հայ Կաթողիկէ երիտասարդաց Միութիւնը, որ խանդավառ քանի մը ձեռնարկներէ ետք, 1935-1936 տարեշրջանին, իր հաւաքավարին մէջ կը բանայ երկսեռ դպրոց մը՝ նախակրթարանի չորս դասարանով: Յաջորդ տարուան Սեպտեմբերին, այդ դպրոցը կը փոխանցուի

Վենետիկի Միխթարեան Միաբանութեան տնօրինութեան: Հ. Քերովբէ Վրդ. Չրաքեանի տեսչութեամբ՝ տարեշրջան մըն ալ «Վարժարան Հ. Գեունդ Ալիշան» անունով գործելէ ետք, յաջորդ տարիէն սկսեալ կոչուած է «Միխթարեան Վարժարան», Գան տը Սեզար թաղամասին մէջ:

Տասնամեակ մը ետք, Վարժարանը արդէն փոխադրուած է Շից, ընդարձակ պարտէզով, երկյարկանի շէնքի մը մէջ: Այդտեղ, խաղաղ միջավայրի մէջ դաստիարակուած են յաջորդական սերունդներ, երբ 1964 թ. Վարժարանը իր դռները ընդմիջու փակեց՝ աշակերտութեան թիւին զգալի նուազումին պատճառով: Այս ընդարձակ, գեղեցիկ կառոյցներով կալուածը՝ այլևս դադարած է Վենետիկի Միխթարեան Միաբանութեան սեփականութիւնը ըլլալէ:

Վիեննական Միխթարեան հայրերն ալ գործած են Գահիրէի և Հելիոպոլսոյ մէջ: 1934 թ., Տարպէլ Կիմենայի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Եկեղեցիի շրջափակին մէջ, Կարօ Պալեանի ճարտարապետութեամբ կառուցուած է եռայարկ դպրոցական արդիական շէնք մը: 1955 թ., ժամանակաւոր կերպով, Վարժարանը փոխադրուած է Հելիոպոլսոյ Գլէոփաթրա փողոցի առանձնատուններէն մէկը: Իսկ 1959-ին հանդիսաւոր կերպով կատարուած է ճարտարապետ Հրազդան Պալեանի յատակագծով պատրաստուած արդիական շէնքին հիմնարկէքը: Ափսո՛ս, սակայն, որ բոլոր նիւթական և բարոյական զոհողութիւնները՝ քանի մը տարուան համար եղան միայն. այս նորակերտ Միխթարեան Վարժարանն ալ՝ 1964-1965 տարեշրջանին ձուլուեցաւ դպտի կաթողիկէ համայնքի վարժարանին աշակերտութեան հետ, դառնալով անոր մասնաճիւղը: Այդ թուականէն սկսեալ, դպտի կաթողիկէ համայնքը կը պահպանէ վարձակալութիւնը:

Ժամանակի պահանջներէն հարկադրուած, յիշուած վարժարանները ծախուած կամ փակուած

են: Հակառակ բազմապիսի դժուարություններու, Անարատ Յղութեան Միաբանութեան առաքինագարդ քոյրերը կրցան պահպանել միայն Հելիոպոլսոյ տիպար վարժարանը՝ ուր այսօր ալ, անոնք նոյն նւիրումով կը շարունակեն իրենց օրինակելի դաստիարակութիւնը՝ սակայն այլ թեքումով: Ներկայիս վարժարանը կը գործէ մօտաւորապէս 3000 աշակերտութիւններով, գլխաւորութեամբ Քոյր Թէոտորա Մուրատեանի և չորս քոյրերու գործակցութեամբ:

1985-1987 տարիներուն, ամառնային շրջանին, կանոնաւոր հետեւողականութեամբ, Հելիոպոլսոյ Ս. Թերեզա Ժողովրդապետական սրահին մէջ, ժողովրդապետ Պետրոս Վրդ. Թարմունի կողմէ հայերէն խօսակցական լեզու և հայոց պատմութեան դրուագներ ուսուցում է մայրենի լեզուին անտեղեակ անձներուն:

**ԻԸ. 2000-ԱՄԵԱԿԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆ
ՏԱՐՈՒԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ**

Բովանդակ քրիստոնէայ աշխարհը՝ արդէն երեք տարիէ ի վեր, տեղագին մախապատրաստութեան մէջ է՝ Քրիստոսի ծննդեան 2000-ամեակը փառապատրաստելու համար:

Նախապատրաստութեան մէջ են մանւ Աւետումն Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին բարեպաշտ անդամները. արդարեւ, իրենց առաջնորդը՝ Արքի. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմունի, Ուրբաթ երեկոներու հոգեշունչ քարոզներով կը վերապատրաստէ զիրենք: Հելիոպոլսոյ Ս. Թերեզա Եկեղեցիին մէջ ալ՝ հոգեւոր հանդիպումները իրենց Եպիսկոպոսին հետ տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի և Ծաբաթ երեկոները:

Իր հոգեւոր առաքելութիւնը անի արդիւնալից դարձնելու ջանադրութեամբ, Գերապայծառը՝ Յունուարին Սուրբ Երկիր կատարած այցելութենէն վերադարձած է հոգեպարար տպաւորութիւններով:

Արդէն երեսուներեք տարի առաջ, ուխտաւորաբար Սուրբ Վայրերը այցելելէ ետք, Երուսաղէմի և Յորդանանի Պատրիարքական Փոխանորդ Արքի. Տ. Անդրէաս Եպս. Պետողեանի եղբայրական հրաւերով, Գերապայծառը կրկին առիթ կ'ունենայ նոյն վայրերը ծունկի գալու ջերմեռանդօրէն աղօթելու քոյրը հոգիներուն փրկութեան համար: Սակայն, իր հոգին պարտւորդ գլխաւոր երեւոյթը կ'ըլլայ Քրիստոսի գերեզմանին վրայ մատուցած Սուրբ Պատարագը. ահա, անջնջելի յիշատակ մը...:

Գալով Երուսաղէմի հայ կաթողիկէ համայնքին կացութեան մասին, Գերապայծառը կը յայտնէ՝ թէ ներկայիս շատ մօտրացած է, միայն թէ՛ տակաւին իրաւասու է 3-րդ և 4-րդ Սաչի ճանապարհին հոգեւոր հսկողութիւնը կատարելու:

Հետաքրքրական է յայտնել, թէ Երուսաղէմի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին կառուցում է 1885

թ., Արքի. Տ. Սերոբէ Եպս. Դաթեանի ջանքերով:

Համայնքային կեանքէն զատ, Պատրիարքական մակարդակով ալ, հայ կաթողիկէ կղերը ներս գործունէութեան լծում է. այսպէս, Չմմառի Տիրամօր Վանքին մէջ տեղի ունեցող Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սինոդոսին՝ քննութեան առարկայ դարձած են շատ կարեւոր հարցեր, որոնք դրական արդիւնքի հասցնելու համար՝ հոգեւին աշխատանք կը կատարուի:

Օտտ մեծ աշխատանք պահանջող հարցերէն մէկն է, Ս. Ներսէս Ենթոհայի Հայրապետին՝ Տիեզերական Եկեղեցւոյ կողմէ, «Եկեղեցւոյ վարդապետ» հոչակումը. մինչևի հիմա երեսուներեք սրբաւուն դէմքեր արժանի եղած են մեծ կոչումին, վերջինը՝ Մանուկ Յիսուսին Սրբոհի Թերեզան էր:

Աշխատանք պահանջող երկրորդ հարցն է՝ մահատակ Իգնատիոս Մալոյեան Արքեպիսկոպոսին երանացումը: Նահատակ Մալոյեան՝ ժամանակ մը, որպէս ժողովրդապետ գործած է առաւելաբար Աղեքսանդրիոյ համայնքին մէջ:

Դարձեալ 2000-ամեակի Մեծ Յորելեանի առիթով, Ի. դարու նոր Մարտիրոսներուն մէջ՝ պահանջում է, որ յատուկ յիշատակութիւն կատարուի Մեծ Եղեռնի Չոհեռուն մասին ալ: Այս աշխատանքը կը գլխաւորէ Դամասկոսի Պատրիարքական Առաջնորդ Արքի. Տ. Յովսէփ Եպս. Առնատեան:

Հոգեւոր կրթութիւնը անի հաստատ հիմքու վրայ դնելու մտահոգութեամբ՝ ձեռնարկուած է «Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Քրիստոնէական»-ի թարգմանութեան: Այս օգտաշատ աշխատանքը՝ ֆրանսերէն քննադիւրէն, արեւմտեան հայերէնի կը թարգմանէ, ապա, արեւելեան հայերէնի կը վերածէ՝ Չմմառու միաբաններէն, Հ. Մեսրոպ Մ. Վրդ. Շորեան:

Մասնաւոր Յանձնախումբի մը կողմէ պիտի հրատարակուի դպրոցական դասագիրքերու ամբողջական շարք մը՝ պարփակելու համար հայկական ծէսը, հայրաբանութիւնը և քրիստոնէական վարդապետութիւնը:

Պարբերաբար կը քննարկուի մանւ Հայաստանի Մկրտութեան 1700-ամեակի տօնակատարութիւններուն հարցն ալ, հայրենիքի և սփիւրցի տարածքին արժանավայել կերպով մշելու համար:

Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցական կեանքին մէջ, ուշադրութեան արժանի մասնաւոր պարագայ մը պիտի ըլլար անշուշտ, անցեալ տարուան ընթացքին, Սրբազան Քահանայապետին Հայաստան այցելութիւնը՝ ՀՀ Նախագահին և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հրաւերներով:

Այսպէս, Եգիպտոսի երեքդարեալ Հայ Կաթողիկէ Համայնքը՝ իր բաղկացուցիչ քոյր անդամներով, բարեկարգ և շէն եկեղեցիներով, ցնծութեամբ կը պատրաստուի մշել Փրկիչին աշխարհ գալուն 2000-րդ տարեդարձը:

Վերջ 2 ՏԻԳՐԱՆ ԳԵՈՐԳԵԱՆ

ՄԱՀ ԲԻՒՋԱՆԴ ԲՐՈՒՏԵԱՆԻ

ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Երջանակային Ցանձնաժողովի անդամ Բիւզանդ Բրուտեան ի Տէր հանգեաւ 24 Դեկտեմբեր 1999-ին: Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ ազգային յուղարկաւորութիւնը, որուն ընթացքին դամբանականներ խօսեցան Սոաշնորդ Սրբապան Հայրը՝ Գահիրէի Ազգային իշխանութեան, և Տիար Պերճ Թէրպեան՝ ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Երջանակային Ցանձնաժողովին և յարակից մարմիններուն ու միութիւններուն անունով:

Ողբ Բիւզանդ Բրուտեան

Ստորեւ կը ներկայացնենք, ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Երջանակային Ցանձնաժողովի Ատենապետ՝ Տիար Պ. Թէրպեանի սրտաւուչ խօսքը:

Գերաշնորհ Սրբազան հայր,

Հոգեշնորհ հայր Սուրբ,

Հանգուցեալ Բիւզանդ Բրուտեանի

Սգակիր հարազատներ, գործակիցներ և բարեկամներ.

Այսօր հաւաքուած ենք այս տաճարին մէջ, յարգանքի մեր վերջին տուրքը մատուցանելու, եգիպտահայ գաղութին մէջ երկարամեայ և նուիրեալ ազգային գործունէութիւն ունեցած, ազնուական և բարեհամբոյր հայորդիի մը՝ յանձին հանգուցեալ Բիւզանդ Բրուտեանի:

Կեանքի դաստորումը այնպէս է, որ երբեմն, մարդիկ փող ու թմբուկով, աւելի աղմուկ կը յարուցանեն քան կը գործեն: Մինչ ուրիշներ, աւելի հետամուտ են գործելու՝ քան աղմուկի:

Բիւզանդ Բրուտեան եղաւ այս վերջիններէն, որ եգիպտահայ գաղութին մէջ՝ ունեցաւ անաղմուկ, երբեմն նույնիսկ աննկատելի՝ քայքայ յոյժ կարելոր գործունէութիւն մը, որ կը տարածուի աւելի քան 55 տարիներու վրայ:

Ան ծնած է Հալէպ 1921-ին:

Երկու տարի ետք, կը փոխադրուի Եգիպտոս և իր ընտանիքին հետ կը հաստատուի Աղեքսանդրիա:

Իր նախնական ուսումը կը ստանայ Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգ. վարժարանին մէջ, որուն ընթացքը աւարտելէ յետոյ, կը հետեւի Աղեքսանդրիոյ ֆրանսական Լիսէի երկրորդական քաժնի առեւտրական դասընթացքներուն, որոնց աւարտին կը ստանայ համապատասխան վկայական:

Ապա, կը ստանձնէ հաշուակալի պաշտօն, միաժամանակ պատրաստուելով Փարիզի առեւտրական բարձրագոյն ուսմանց վկայականի քննութիւններուն, և 1945-ին փայլուն արդիւնքով կը ստանայ մասնագէտ հաշուակալի պաշտօնական ճանաչում:

Բիւզանդ Բրուտեան 1943-ին կ'անդամագրուի Աղեքսանդրիոյ Տիգրան Երկաթ Մշակութային Միութեան և 1944-ին իրեն կը վիճակուի, նոյն Միութեան արարելէն ծրագիր-կանոնագրին պատրաստութիւնը, պատշաճեցնելով զայն, այդ

ժամանակ նորաստեղծ Ընկերային Գործոց Նախարարության հրատարակած միութիւններու վերաբերեալ օրէնքին:

Դարձեալ իր ցուցմունքներով, նոյն միութեան հաշուական դրութիւնը աւելի պարզ հիմունքներու վրայ կը վերամշակուի:

Նոյն տարիներուն տեղի ունեցող վարչական ընտրութիւններուն, հաշուի առնելով իր ունակութիւնները, երիտասարդ Բրուտեան «Տիգրան Երկաթ»ի վարչական կ'ընտրուի, միութեան աագանիին կողքին, որուն մաս կը կազմէին Տիգրան Ալեքսանեան, Աշոտ Գասապեան, Միհրան Թոգաթլեան և աղեքսանդրահայ այլ ղեկավար դէմքեր:

Բիզանդ Բրուտեան «Տիգրան Երկաթ»ի վարչութեան մաս կազմելէ յետոյ, տարիներ անընդմէջ, կը վարէ միութեան իրերայաջորդ վարչութիւններու առեւտրային պաշտօնը:

Հանգուցեալը մաս կազմած է նաեւ եգիպտահայ ազգային իշխանութիւններուն՝ լման 27 տարի, երկու շրջաններով որոնցմէ առաջինը՝ Աղեքսանդրիոյ մէջ, 1961-1967, իսկ երկրորդը՝ Գահիրէի մէջ, ուր փոխադրուած էր գործով 1972-1991:

Այդ բերումով ան վարած է բազմաթիւ պաշտօններ թեմական թէ քաղաքական ժողովներու մէջ, ինչպէս նաեւ հոգաբարձական կազմերէ ներս, միշտ հանդիսանալով պարտանձանաչ, խոհուն, հմուտ և փնտրուած ժողովական մը:

Ան նոյնպէս, 1980-1983 ձեռնհասօրէն վարած է Գահիրէի Քաղաքական Ժողովի առեւտրային թաղամասի պաշտօնը:

Յիշեալ պատասխանատու պաշտօններուն կողքին, ան 1979-էն սկսեալ մինչեւ իր մահը անդամակցած է Հ.Բ.Ը.Մ.ի Եգիպտոսի Օրջանակային Յանձնաժողովին, որուն զանազան հղած է 1979-1990, որմէ ետք՝ որպէս խորհրդական շարունակած է մաս կազմել նոյն մարմնին :

Տարբեր առիթներով, ան աշխատակցած է «Արեւ»-ին օրինական լուսաբանութիւններ տուող յօդուածներով, ինչպէս նաեւ հրատարակած է գրքով մը «Նուպար Փաշա - Եգիպտոսի պատմութեան հայազգի վաստակատրը» խորագրով, որուն մէջ ներկայացուած է Նուպար Փաշայի արաբերէնի թարգմանուած յուշերուն հայերէն ամփոփումը:

1991 թուականին Ամենայն Հայոց Երանաշնորհ Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը, գնահատելով հանգուցեալ Բիզանդ Բրուտեանի բարձր արժանիքները և ազգային հասարակական երկարամեայ և օգտաշատ գործունէութիւնը, եգիպտահայ Թեմի առաջնորդ Գերշ. Զատէն Արք. Չինչինեանի բարեհաճ միջնորդութեամբ, զայն արժանացուցած է սրբատառ կոնդակի եւ Ս. Ներսէս Շնորհալի շքանշանին, որոնք իրեն յանձնուած են 1992-ի Ս. Ծնունդի օրը հրապարակային հանդիսատր իրադրութեամբ:

Բիզանդ Բրուտեանի պայծառ յիշատակը մեր սրտերուն մէջ վառ պիտի մնայ, որպէս գործունէայ, խոհուն, խղճամիտ, հայրենասէր և ազգային առողջ համոզումներու տէր տիպար մը:

Այս տխուր առթիւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի Եգիպտոսի Օրջանակային Յանձնաժողովին, իր յարակից միութիւններուն և մարմիններուն անունով, մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք հանգուցեալին սգակիր հարազատներուն և գործակիցներուն ու բարեկամներուն:

Հանգիստ իր յոգնաբեկ մարմնին:

Խունկ և յարգանք իր բարի յիշատակին:

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԲԸՄ-ի «ՍԱԹԵՆԻԿ Ծ. ՉԱԳԸՐ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Յաջորդական չորրորդ տարին ըլլալով, Գահիրեի ՀԲԸՄ-ի «Սաթենիկ Ծ. Չագրը» Հիմնադրամը՝ Գահիրեի եւ Էյն Օսման համալսարաններու կարիքատր ուսանողներու ֆոնտին մուտրեց 50,000 եգիպտական ոսկի:

Պատուիրակութիւն մը՝ (Ատենադպիր՝ Տիար Մարտիկ Պալանեան, Գանձապահ՝ Տիար Միսաք Չէչնէնեան եւ Խորհրդական՝ Տիար Նորայր Տէօվլէթեան), այս առիթով այցելեց եգիպտական համալսարաններու Բարձրագոյն Խորհուրդի եւ կեդրոնական ֆոնտի քարտուղար Տոքթ. Կալալ Ապտէլ Համիտ Ապտալլայի եւ յանձնեց «Ս. Ծ. Չ.» Հիմնադրամին փոխգիրը:

Իր կարգին, Տոքթ. Կալալ Ապտէլ Համիտ Ապտալլա խորին շնորհակալութիւն եւ գնահատանք յայտնեց ՀԲԸՄ-ի այս ազնի վերաբերումին համար:

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐԻ ԱՇԽՈՅԺ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐԻ պասքէթպոլի աղջիկներու խումբը՝ իրենց ղեկավարին առաջնորդութեամբ

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ մարզարանի 16 տարեկանէն վար մանչերու խումբը մասնակցելով եգիպտական պասքէթպոլի Ֆետերասիոնի մրցաշարքին, 56 խումբերուն մէջ գրանց 14-րդ դիրքը: Սոյն մրցաշարքին արարական մրցումները տեղի ունեցան՝ Ուրբաթ, 14 Յունուարէն մինչեւ Կիրակի 23 Յունուար երկարող շրջանին, մասնակցութեամբ վեց խումբերու, որոնք կը ներկայացնէին Էլ-Ղապա, ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ, Էլ-Սէքա, Էլ-Ջուհուր (բ.), Ջամալէք (բ.) եւ Էլ-Շորթա խումբերը: Այս հանդիպումներուն նպատակն էր որոշել 13-էն 18-րդ տեղերը գրաւող խումբերը: ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ այս շարքի ծիրէն ներս հանդիպումներ ունեցաւ հինգ մրցումներու մէջ, որոնցմէ

չորսէն յաղթական դուրս գալով, գրանց 14-րդ դիրքը:

Նոյն մրցաշարքի աղջկանց պասքէթպոլի արարական հանդիպումները կայացան Եշ. 13 Յունուարէն Օարաթ 29 Յունուարի ընթացքին, մասնակցութեամբ Ջամալէք, Հէլիոլիսո, Էլ Օսման, 6 Հոկտեմբեր, ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ, Էլ Գահիրա, Էլ Ղապա եւ Մատիմէթ Նասր խումբերուն, թիով ութը: Հանդիպումներուն նպատակն էր որոշել մրցաշարքի աղիսակին 7-էն 14-րդ դիրքերը գրաւող ակումբները:

ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ այս ուղղութեամբ ունեցաւ եօթը հանդիպումներ, որոնցմէ վեցին մէջ յաղթանակներ տարաւ: Այս արդիւնքը զինք հասցուց գրաւելու համար մրցակցողներու շարքին 8-րդ տեղը:

ՊԱԶԱՐ

Հելիոպոլսոյ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ ակումբի տիկնանց յանձնախումբը, Ուրբաթ, 3 Դեկտեմբեր 1999-ի կէսօրին, կազմակերպեց Կաղանդի իր աւանդական պազարը, որ տեղի ունեցաւ ակումբին սրահին մէջ.

նախագահութեամբ տիկին Ռոզիկ Աւագեանի:

Տիկնանց յանձնախումբի թոյր անդամուհիներու ճիգերուն շնորհիւ, ճոխ էր այս տարուան վաճառքին ցուցադրուածներուն զանազանութիւնը եւ ըստ այնմ արժանացաւ 200 ներկաներու զնախատանքին :

Կաղանդի աւանդական Պապարի Օրուան նախագահուհի Տիկին Ռոզիկ Աւագեան շրջապատուած Տիկնանց Յանձնախումբի ժրաշան սնդակուհիներով

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Ուրբաթ, 17 Դեկտեմբեր 1999-ին, Հելիոպոլսոյ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ ակումբը ժամադրաւայրն էր փոքրիկներու կաղանդի ճանդիսութեան, ուր աւանդական կաղանդ պապան իր շուրջ ճաւաքեց ներկայ եղող

վաթսուն փոքրիկներ: Սովորոյթ դարձած կաղանդ պապային ներկայութիւնը եւ փոքրիկներուն ճուլքներու յանձնումը խանդավառեց ներկայ եղող փոքրիկները, որոնք մեծ ուրախութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերին զանազան խաղերուն ծնողներուն մօտ ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ:

Յոգնասպառ Կաղանդ Պապան շրջապատուած ժպտաղէմ երախաներու հոլով

Լ Ո Ւ Ր Ե Ր

ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅ-ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՀ Մարտարարուեստի և Առևտրի նախարար Կարեն Ըջմարտեան և Հայաստանի մէջ Եգիպտոսի դեսպան Պարրի Թուշտի էլ Ամմար համաձայնած են, որ յստաշիկայ Ապրիլին՝ Երեանի մէջ կայանալ եգիպտեւեանական միջկառավարական խառն յանձնաժողովին երրորդ նստաշրջանը:

Այս առիթով, ցուցաբանողէաներ պիտի կազմակերպուին Հայաստանի և Եգիպտոսի մէջ, փոխադարձաբար՝ եգիպտական և հայկական արտադրութիւններ ցուցադրելու համար:

Հանդիպումի ընթացքին, Դեսպանը շեշտած է երկու երկիրներում միջև օդային հաղորդակցութեան անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս նաեւ Երեանի մէջ, եգիպտական առևտրական կեդրոնի մը գոյատուրի կարևորութիւնը:

2001 թ. ՄԱՐԳԱՀԱՄԱՐԻ
ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ՀՀ Վիճակագրութիւններու փոխ-նախարար Գագիկ Գեորգեանի համաձայն, 2001թ. կայանալիք մարդահամարի նախապատրաստական աշխատանքները ընթացքի մէջ են, հակառակ գոյութիւն ունեցող ֆինանսական դժուարութիւններում:

Ս. ՓԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆԻ ՎԵՐԱՐԱՑՈՒՄ

Ս. Փեթերսպուրկի Համալսարանի Արեւելագիտութեան բաժանմունքի Հայագիտութեան բաժինը՝ անցեալ Դեկտեմբերի 6-ին, վերաբացուած է ի ներկայութեան ակամատր ուս արեւելագէտներու և տեղւոյն հայ համայնքին ներկայացուցիչներում:

Հայագիտութեան ամպիոնը հաստատուած է 1844-ին, և փակուած է 1960-ին, իր տնօրէնին՝ Ակադեմիկոս Յովսէփ Օրփէլիի մահէն քիչ ետք: Ժամանակի ընթացքին, բարձր մակարդակի գիտնականներու հոյ մը պատրաստած է:

ՉԵԽԻԱ

ՌԱՖՖԻ ՉԷՉՄԵՆԵԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՄՐՑԱՆՔԻՆ

11 Դեկտեմբեր 1999-ին Չեխիոյ Քարվինա քաղաքին մէջ կայացած ժողովրդական երգերու մրցանքին՝ իր մասնակցութիւնը բերած է Ռաֆֆի Չէչնէնեան:

Սոյն մրցանքին՝ 24 մրցակիցներ ելոյթ ունեցած են կիթարի անձնական նուագածութեամբ, որոնց մէջ Ռաֆֆի զրաւած է 4-րդ տեղը՝ հայերէն երգով մը: Մրցաշարքէն դուրս, ան երգած է նաեւ արաբերէն և անգլերէն ժողովրդական մեկական երգ:

Օուտով պիտի կազմուի 27 անդամով կառավարական յանձնախումբ մը՝ առկայ բոլոր հարցերը բննարկելու համար:

Մարդահամարը կը կատարուի իւրաքանչիւր տասնամեակին. վերջինը տեղի ունեցած է 1989-ին, երբ Հայաստան պաշտօնապէս կը հաշուէր 3.280.000 բնակիչ:

ԿԻՆԵՐՈՒ ԻՐԱԽՈՒՆ-ՔՆԵՐՈՒ ԲՈՆԱԲԱՐՈՒՄ

ՄԱԿ-ի կողմէ կազմակերպուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին՝ բացայայտուած է, որ Հայաստանի մէջ, հինգ կիներէն մէկը՝ սեռային բռնաբարումի առարկայ առարկայ կը դառնայ, հարիւրի վրայ քառասունհինգ կի՞ն՝ կը յայտնեն ֆիզիքական ճնշումներու, և հարիւրի վրայ չորս կի՞ն՝ կը յայտնեն թէ իրենց գործատէրերուն կողմէ սեռային զրգոտութեան կ'ենթարկուին: Ֆիզիքական ճնշումներու ենթարկուած կիներուն՝ հարիւրին տասնչորսը միայն արդարադատութեան մարմիններուն դիմած է:

Կիներու իրաւունքներու բռնաբարումը հաստատուած է՝ թէ բարեկեցիկ և թէ կարիքատուր ընտանիքներու մօտ:

Արեւելագիտութեան բաժանմունքի ներկայ օգնական վարիչ Արմէն Յարութեանի համաձայն, 130 ուսանողներէն 12-ը՝ մասնագիտացած են հայագիտութեան մէջ, անոնցմէ վեցը՝ հայ են, հինգը՝ ռուս և ուրբաինացի, իսկ մէկը՝ Անգարայի Համալսարանէն զրկուած երիտասարդ թուրք գիտնական մըն է, որ այս տարի պիտի ղեկավարէ Անգարայի Համալսարանին մէջ նոր բացուելիք հայոց լեզուի բաժանմունքը:

Հայագիտութեան ծրագիրը կը պարփակէ դասական և արդի հայերէն լեզուն, հայոց պատմութիւնը և աշխարհագրութիւնը:

ՉԵԽԱՀԱՅ «ՕՐԵՐ» ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Չեխիոյ մէջ լոյս տեսաւ հայերէն «Օրեր» ամսագիրը՝ Սեպտեմբեր 1999-էն, որուն յաջորդեց Հոկտեմբեր-Նոյեմբեր միացեալ թիւը: «Օրեր»ուն նախնական թիւը լոյս տեսած էր որպէս բացառիկ թիւ՝ 1999-ի Ապրիլին:

Ամսագրին գլխաւոր խմբագիրն է՝ Յակոբ Ասատրեան, իսկ խմբագրական խորհուրդին անդամներն են՝ Արսէն Քոչարեան, Աննա Կարապետեան և Եղուարդ Սարգսեան: